

Onsdagen den 25 oktober

Kl. 19.30

*Allmänpolitisk
debatt*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Energipolitiken är en fråga som gäller människors levnadsvillkor och vardag, deras trygghet och förväntningar inför framtiden, vilket samhälle vi lämnar över till kommande generationer.

De grundläggande skillnader i värderingar som finns på det energipolitiska området mellan individer, mellan politiska partier skall inte döljas. Dessa skilda värderingar är en del – för många människor en avgörande del – i valet mellan olika politiska alternativ. Därför får aldrig spelet omkring denna konfliktfråga bli en huvudsak. Därför får det ursäktas mig att jag inte tar upp den diskussionen i detta sammanhang. Detta trots att jag oftast har svårt att känna igen mig i de tvärsäkra uttalanden som görs av personer som inte deltagit i den senaste tidens händelseutveckling men som villigt tjänstgör som megafoner för att lägga fast en historieskrivning enligt det egna intresset eller de egna värderingarna i sakfrågan.

En sak vill jag emellertid slå fast, nämligen att myten om att centerns förtroenderåd "körde över" Thorbjörn Fälldin – som sprids i vissa sammanhang – är just en myt. Dessutom är det som sägs om att centerrörelsen skulle vara splittrad i den här frågan ytterligare en myt som tovgörs. Förtroenderådet uttalade: "Förtroenderådet ställer sig helt bakom de deklarationer, som Thorbjörn Fälldin och Olof Johansson gjort vid dagens sammanträde beträffande behovet av ett snabbt ställningstagande till en energipolitisk helhetslösning."

Förtroenderådet ställde inte heller upp några nya krav som inte framförts tidigare i regeringsförhandlingarna. Kravet på folkomröstning som återfinns i förtroenderådets uttalande hade tidigare framförts i regeringen från centern och nämndes därefter vid presskonferensen den 29 september av Thorbjörn Fälldin.

I övrigt räcker det med att konstatera att de grundläggande värderingsskillnader som finns på energiområdet mellan partierna i regeringen Fälldin till sist spräckte regeringen. Vad händer nu i energipolitiken? Ja, svaret på den frågan ligger i hög grad i riksdagens händer. Den nya regeringen har inte gett någon konkret vägledning. Det mest rättvisande som kan sägas om regeringsförklaringens energipolitiska avsnitt är att regeringen är för allt som är bra och mot allt som är dåligt – och det är ju bra. Det står inte ens att kärnkraftsutbyggnaden skall fortsätta – trots att det var bl. a. den frågan som

låg bakom motsättningarna i den gamla regeringen.

I regeringsförklaringen finns vidare inbyggd den konflikt mellan folkopinionen och riksdagsopinionen i kärnkraftsfrågan som centern påtalade i samband med regeringsupplösningen. Av tidigare replikskiften i dag har framgått att Olof Palme fortfarande inte vill inse denna konflikt, och detta trots t. o. m. organiserad splittring inom det egna partiet.

Låt mig här gå in på några av de energipolitiska sakfrågor som fullföljts under regeringen Fälldin.

I regeringsförklaringen från oktober 1976 stod det bl. a. att regeringen skulle presentera program för effektivare energianvändning främst i bostads- och lokaluppvärmning samt i industriprocesser. En tioårig energisparplan presenterades som bekant för riksdagen kring årsskiftet 1977–1978. Programmet innebär en investeringsvolym på 31–48 miljarder kronor. Programmet innebär sparmöjligheter på ungefär motsvarande antal miljarder kilowattimmar, främst i form av olja.

En plan för utbyggnad av kraftvärmeverk skulle vidare upprättas. En sådan plan har förberetts i industridepartementet. Överläggningar har ägt rum mellan kraftföretagen och representanter för kommunerna. Det finns i dag en långtgående samstämmighet om hur den fortsatta utbyggnaden av kraftvärmens skall gå till. Vidare har investeringsanslag anvisats för utbyggnad av kraftvärmens – bl. a. den stora anläggningen i Törnkratts regi i Botkyrka söder om Stockholm och vidare på Gotland. Särskilda förutsättningar skulle enligt regeringsförklaringen skapas för en snabb utbyggnad av industriellt mottryck och utnyttjande av spillvärme. Så har också skett genom att ett tiotal anläggningar för mottrycksproduktion inom svensk processindustri har igångsatts under den gångna tvåårsperioden jämfört med *en* sådan anläggning under alla tidigare år. Stora spillvärmeprojekt har också fått stöd i bl. a. Oxelösund, Piteå och Göteborg. Den sammanlagda årliga energibesparingen genom alla dessa åtgärder inom näringslivet motsvarar i runt tal 400 000 ton olja.

Energiforskningen har i ökad utsträckning inriktats på att utveckla teknik för användning av förnyelsebara energikällor. Det framgår av regeringsförklaringen från 1976, och så har också inriktningen blivit i det nya miljardprogram som riksdagen antog i våras för den nu löpande treårsperioden. Hela två tredjedelar av de medel som går till energiproduktionsforskning har avsatts just för förnyelsebara energikällor. Den tidigare regeringen uttalade också 1976 att ett effektivare utnyttjande av vattenkraften skulle ske i redan exploaterade älvar. Insatser har skett i detta syfte inom Luleälvsområdet, i Dalälven och i Göta älv. Vidare har statligt stöd införts vid utnyttjande av små kraftverk, dvs. kraftverk med effekt lägre än 1 500 kilowatt. Genom förslag hösten 1977 har också de långsiktiga gränserna för vattenkraftsutbyggnaden i landet lagts fast, och riksdagen har beslutat att i enlighet med 1976 års regeringsförklaring bevara de outnyttjade Norrlandsälvarna och andra värdefulla älvsträckor. Samtidigt har vissa fall släppts fria för utbyggnad, t. ex. Åscele, Stenkulla och Volgsjöfors i övre Ångermanälven. 1976 uttalade regeringen vidare att elproduktionen i oljekondensanläggningar

skulle begränsas så långt som möjligt. Detta har också skett. Under den senaste tolv månadersperioden har bara ett par TWh (miljarder kilowattimmar) använts av oljekondenskraft. Detta utnyttjande av oljekondens skall jämföras med de 7 TWh som så sent som 1975 ansågs acceptabelt att uppnå först 1985.

Alla är medvetna om den säkerhetslagstiftning på kärnkraftsområdet, den s. k. villkorlagen, som genomförts. Ansvaret på myndighetsplanet när det gäller avfallsområdet har reglerats. Äntligen har en myndighet, statens kärnkraftsinspektion, fått ansvaret för avfallshanteringen. Säkerhetslagstiftningen på kärnkraftsområdet har lett till en intensifierad forskning och utveckling. Den tidigare Aka-utredningen har därmed följts av ett andra steg, det s. k. KBS-projektet, som innebär ett försök att konkret ange hur slutförvaringen av det högaktiva avfallet skall ske. Prövning enligt villkorlagen har skett i tre olika fall. Utan att nu fördjupa mig i ämnet utgår jag från att det är självklart att tillämpningen av villkorlagen inte heller i fortsättningen blir en formalitet, utan att den sker för en prövning i sak.

Kring årsskiftet 1976-1977 tillkallades den s. k. energikommissionen. Under ca ett och ett halvt års tid arbetade kommissionen fram ett mycket värdefullt beslutsunderlag för ett kommande långsiktigt energipolitiskt beslut. Underlagsmaterialet rör sig om flera hyllmeter och utgör därmed en helt ny och högre ambitionsnivå för det kommande energibeslutets sakliga underbyggnad än vad som var möjligt inför 1975 års beslut. Utbyggnaden inom 1975 års kärnkraftsprogram har hejdats under den gångna tvåårsperioden. Det är viktigt att konstatera att de tio första reaktorerna redan före regeringen Fälldins tillträde var färdigställda i så stor utsträckning att där inte fanns mycket resurser som kunde få en alternativ användning. Detta faktum innebär naturligtvis inte ett accepterande som sådant av tio reaktorer från centerns sida, vilket då och då har framskyttat i debatten. Villkorlagen finns, och slutförvaringen skall alltså vara klar innan några reaktorer får tas i drift. Det tycks vara viktigt att konstatera att åsiktsskillnaderna inom regeringen Fälldin inte gällde en enda reaktor. Däremot ligger brytpunkten mellan redan låsta resurser och nya resurskrav till kärnkraftsprogrammet, där det således fortfarande finns alternativ användning, mellan just reaktorerna 10 och 11. Det är därför diskussionen har försiggått just där, och inte någon annanstans.

Vad den nya regeringen nu har att ta ställning till är om man skall satsa ytterligare minst 15 miljarder kronor för att fullfölja 1975 års energipolitiska program och om man vill lägga på ungefär lika mycket till för att dessutom för uppvärmningsändamål göra om reaktorerna till hetvattenproducerande anläggningar med långväga överföring i rör till Stockholm, Göteborg och Malmö. De resurskrav som i så fall återstår är enorma och avsevärt större än de resurser som har nedlagts hittills. Det kan också vara av ett visst intresse att jämföra resurssatsningen under den kommande treårsperioden på forskning och utveckling. Beloppet 1 miljard kronor när det gäller alternativ, främst de förnyelsebara, skall jämföras med 15 å 30 miljarder för det jättelika investeringsprogrammet för kärnkraften, om det redan beslutade

programmet från 1975 förverkligas. Centern har ansett det vara självklart att detta program skall omprövas, vilket ju också riksdagen 1975 bestämde skulle ske 1978. Lika viktigt är naturligtvis att det är möjligt att ompröva, att inte alla resurser är definitivt och slutligt låsta.

Energiförbrukningen har inte alls blivit den som man räknade med 1975. Totalt sett uppvisar energiförbrukningen en minskning i stället för en ökning. Ökningstakten när det gäller elförbrukning, som det här i första hand gäller, har halverats i förhållande till planerna 1975 och stämmer nästan exakt med det alternativ som centern då förordade. Undra sedan på att CDL, centrala driftledningen, har blivit så nervös, ja, så nervös att den började stödannonsera i centerpressen.

Trots de nya förutsättningar som dessa nya förbrukningssiffror innebär har det i den avgående trepartiregeringen inte gått att nå samstämmighet om elbalansen. Kärnkraften skulle prioriteras även till priset av att kraftvärmeverk och mottrycksanläggningar inte kan byggas, men också genom att sådana anläggningar tas ur drift för att kärnkraftselen skall få plats. En argumentationslinje har då varit att man skall ersätta det svenska oljeberoendet med kärnkraft. Jag vill bara konstatera att den mest slösaktiga användningen av oljan för elproduktion, oljekondensen, är nere på nivåer som behövs för reservutnyttjande.

Den andra oljan som skall ersättas finns i kraftvärme- och mottrycksanläggningarna. Energikommissionen har talat om för oss att skillnaden i oljeförbrukning 1990 blir marginell, om man jämför ett fullföljande av 13-reaktorsprogrammet med en avveckling av kärnkraften. Om man vill ersätta olja med kärnkraft, måste man gå vidare med kärnkraftsutbyggnaden långt utöver 13 och långt utöver industrins alternativ på 20. Det förutsätter en total satsning på eluppvärmning av våra bostäder och hur en sådan kan förenas med framtidens soluppvärmning är svårt att se.

Vi står inför ett avgörande vägval i energipolitiken. Det långsiktiga valet står mellan ett uran-kol-baserat alternativ och flödesenergialternativet. Valet gäller också om vi skall satsa på högförbrukningssamhället eller på ett resursbevarande samhälle. Om kärnkraftsprogrammet får fortsätta eller t. o. m. utvidgas, kommer elöverskottet att stoppa alla alternativ, i varje fall tills den slutliga räkningen för kärnkraften kommer, men då är det för sent att ställa om. Det är en omöjlig tanke att ett långsiktigt vägval i energipolitiken skulle kunna ske över människornas huvuden. Det är en demokratisk rättighet att medborgarna då har olika alternativ att ta ställning till. Det var detta centern krävde men vägrades.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Den här debatten har nu pågått i åtskilliga timmar. Jag vill gärna säga att den hittills ganska klart har markerat att de två åren med en trepartiregering varit mycket lyckosamma för vårt lands ekonomi. Med endast obetydliga uppoffringar för medborgarna lyckades regeringen åstadkomma en betydande förbättring i landets affärer. De överlager, som under den socialdemokratiska regeringens tid byggdes upp i vår industri, har

tunnats ut eller försvunnit. Det svenska näringslivets konkurrenskraft både ute och hemma har förbättrats, till vilket också den återhållsamma avtalsrörelsen medverkade. Jag vill gärna säga att båda parter visade att de kände ansvar för framtiden. Handelsbalansen visar också ett bra överskott, och inflationen har pressats ned till ett läge som gör att riskerna för ett upprivande av avtalen på arbetsmarknaden nu förefaller eliminerade. På grund av brandkårsutryckningar har den pågående strukturomvandlingen inte slagit så hårt i fråga om sysselsättningen som man hade anledning att befara. När det gäller sysselsättningen har Sverige en internationellt sett låg arbetslöshet, även om vi anser att den fortfarande ligger på en icke tolerabelt hög nivå och därför måste bekämpas. Nu hade tiden kommit för att minska de s. k. brandkårsutryckningarna och övergå till vad den förre industriministern brukade kalla för en offensiv näringspolitik.

Men framtiden är fylld av frågetecken. Det man först och främst frågar sig är om det finns vilja och framför allt kraft hos minoritetsregeringen att fortsätta koalitionsregeringens lyckosamma arbete. Det finns de som är oroade på den punkten.

Den första proberstenen på den nya regeringens förmåga att föra en borgerlig politik kommer redan om några dagar då förslaget om en ny förtroendemannalag läggs på riksdagens bord. De många företagen runt om i landet ställer sig mycket tveksamma för att inte säga negativa till en lag som innebär att fackliga ombudsmän kan komma att agera även inom andra företag än de företag där de är anställda och som kan åstadkomma de svårigheter för planeringen och det bortfall i produktionen som möten på betald arbetstid kan innebära. Men, herr talman, det betyder inte att företagen är motståndare till facklig verksamhet. Oron gäller de ökande ekonomiska pålagorna plus alla de praktiska problem som kommer att belasta det svenska näringslivet i en tid då konjunkturen visserligen så sakta pekar uppåt men då det sannerligen inte finns utrymme för några nämnvärda kostnadsökningar eller byråkratiska manövrer. Det förslag som trepartiregeringen hade för avsikt att lägga fram innebär att regeringen tagit hänsyn till den mycket hårda kritik som remissinstanserna i de flesta fall riktat mot arbetsrättskommitténs betänkande. Det skall nu bli mycket intressant att se om den arbetsmarknadsminister, som i den förra regeringen behandlade förslaget, i den nya regeringen kommer att stå fast vid sin tidigare ståndpunkt.

I det här sammanhanget kan jag inte underlåta att ta upp en annan sak, som också faller inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde. Det gäller de små möjligheterna att provanställa ungdomar utan tidigare yrkeserfarenhet eller erfarenhet av näringslivet. Det finns som bekant i de flesta fall vissa möjligheter för företagen att provanställa sådana ungdomar, men för över 80 000 företag i det här landet finns inte de möjligheterna eftersom de står utanför de centrala kollektivavtalen. En nyligen utförd vetenskaplig undersökning visar att ett mycket stort antal – man talar om över 100 000 – av de arbetslösa ungdomarna skulle kunna beredas sysselsättning, om bara dessa drygt 80 000 småföretagare hade en laglig möjlighet

att provanställa ungdomar. Arbetsmarknadsministern har emellertid förklarat att denna vetenskapliga undersöknings resultat är överdrivet. Jag skall inte polemisera mot detta uttalande – med siffror skall man alltid vara försiktig. Men även om så skulle vara fallet – anta att endast hälften av dessa ungdomar skulle få jobb – hade i alla fall ungefär 50 000 ungdomar haft en möjlighet att få erfarenhet av arbetslivet och kanske också få fasta arbeten. Erfarenheter från provanställningar visar nämligen att en mycket stor del av ungdomarna fått fasta anställningar. Det förslag om provanställning som framlagts innebär, det vill jag gärna poängtera, inget avsteg från Åmanlagarnas trygghetskrav. Det är ett ärligt försök att temporärt lösa ett stort ungdomsproblem i avvaktan på vad den utredning kommer till som f. n. ser över Åmanlagarnas verkningar. En tillfällig lagändring i avvaktan på utredningen med samma regler som gäller för företag som har centrala kollektivavtal är sannerligen inte en så revolutionerande åtgärd att man utan vidare bör förkasta den. I ett akut läge – och det är verkligen akut när ett stort antal ungdomar går utan arbete och riskerar, som har sagts flera gånger i dagens debatt, att tappa tilltron till vårt samhälle – får man verkligen visa initiativkraft och inte alltför mycket byråkratisk stelbenthet.

Herr talman! Jag har tidigare sagt att de åtgärder som trepartiregeringen vidtog för att stabilisera vår ekonomi har vänt kurvan uppåt. Men det betyder inte att vi kan blåsa faran över. Tvärtom återstår många bekymmer, och inte minst viktigt är att slå vakt om det svenska näringslivets konkurrenskraft och vår handelsbalans. När man nu talar om en stimulans av den inhemska konsumtionen – i och för sig önskvärd – får man komma ihåg att detta också innebär risker för ökad import. Under dessa omständigheter är det av yttersta vikt att löneskatterna inte höjs ytterligare. Löneskatterna verkar ju i själva verket som en subvention av importen och en straffskatt på exporten. Det betyder att konkurrensförmågan minskar både ute och hemma. I det läget borde det vara en angelägenhet av allra största dignitet att löneskatterna inte höjs, utan tvärtom sänks. Visserligen har riksdagen tidigare beslutat om en avveckling av den s. k. allmänna arbetsgivaravgiften på 4 %, men höjs samtidigt de sociala kostnaderna, särskilt då sådana som inte har direkt anknytning till arbetslivet, blir sloandet av löneskatten i realiteten bara en vacker gest utan reellt värde. Både på företagarhåll – där man varje dag har att kämpa emot en tilltagande utländsk konkurrens – och bland erkända nationalekonomer har tydligt markerats att en sänkning av löneskatterna är en angelägen reform, som positivt skulle påverka sysselsättningen, handelsbalansen och hela den ekonomiska utvecklingen. Rent principiellt måste löneskatter, som i själva verket har karaktären av en icke avlyftbar moms på svenska varor men icke på importvaror, vara det allra sämsta sättet att ta ut skatter på.

Herr talman! Vi har med glädje konstaterat att minoritetsregeringen nu har för avsikt att sänka marginalsatterna. Marginalsatterna får ju helt orimliga verkningar, framför allt för de anställda vars löneökningar till stor del äts upp av marginalskatten, men också för företagarna eftersom marginalskatteeffekten tvingar fram större löneökningar och kostnadsökningar. Vi kan inte

komma till rätta med inflationen om vi inte löser marginalskatteproblemet – det är helt säkert. Därför får vi verkligen hoppas att regeringen nu tar ordentliga krafttag när det gäller denna fråga och sätter gränserna på en sådan nivå att marginalskattesänkningen inte bara blir en symbolisk åtgärd.

Den av den socialdemokratiska regeringen tillsatta sysselsättningsutredningen har nyligen framlagt ett delbetänkande om regionalpolitiska stödåtgärder och styrmedel. Förslaget tycks mest syfta till ökad styrning och krav på statsbudgeten på över en halv miljard kronor. Det är också anmärkningsvärt att utredningen vill ha ökat fackligt inflytande på regionalpolitiken, bl. a. genom att ett villkor för regionalpolitiskt stöd skulle vara att berörda företag har kollektivavtal med behörig facklig organisation, som det ordagrant heter. Det är högst förvånande att man vill att staten skall bidra till att tvinga in parterna inom näringslivet i de stora kollektiven. Det förefaller åtminstone mig också odemokratiskt att man vill ge en facklig organisation en makt och ett inflytande på regionalpolitiken, som bör utövas av de demokratiskt valda politiska förtroendemännen. Vi hoppas att regeringen med mycket kritiskt sinne granskar detta socialistiska beställningsjobb.

Herr talman! Det finns på socialdemokratiskt håll så många planer på ingrepp inom näringslivet som kan utgöra ett hot mot hela vår blandekonomi. Jag skall bara ta några exempel: de kollektiva löntagarfonderna, som ytterst måste leda till ett korporativistiskt system, banksocialiseringen, som den nyligen avslutade socialdemokratiska partikongressen ställde sig bakom, strukturfonden osv. Alla dessa förslag har redan fått sina verkningar genom att de allvarligt skadat framtidstron inom svenskt näringsliv. Dessa planer i förening med den låga lönsamheten inom svensk företagsamhet är huvudorsakerna till den skrämmande låga investeringsgraden i vårt land. De påverkar därför redan nu hela vårt samhälles ekonomiska framåtskridande. Därför vill jag än en gång uttala förhoppningen om att minoritetsregeringen visar kraft och vilja att stå emot detta allvarliga hot mot vårt näringsliv.

Till sist, herr talman! Våra förhoppningar sträcker sig längre än så. Den förra regeringen hade utlovat ett förslag – jag upprepar det – till en ny offensiv näringspolitik under nästa år. Vi hoppas att den nya regeringen har kraft att fullfölja det initiativet. Vi måste nämligen på litet längre sikt bromsa brandkårsutryckningarna och i stället satsa på branscher och företag som har chanser att utvecklas och anpassa sig till den snabbt ändrade världshandeln. Den utlovade offensiva näringspolitiken får inte bara vara en hägring. Den behövs om vi i framtiden fortfarande skall vara ett välståndsland i jämförelse med både de socialistiska länderna, där vi f. ö. i dag redan har den positionen, och de västliga industriländerna.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! "Varje dag påminns vi om att Sverige på många sätt är ett ofullkomligt samhälle", heter det i den senaste regeringsförklaringen. Jag kan utan några som helst förbehåll instämma i denna sats. Det sägs vidare att riksdag och regering *kan* arbeta för att stärka den svenska ekonomin och

trygga en hög sysselsättning. Med betoning på ordet *kan* kan man instämma i denna truism.

Men att kunna är en sak – att vilja och förmå något annat. Och ser man regeringsförklaringen som helhet och inte fastnar i något slags retorik, så kan man utan vidare och på förhand slå fast att denna regering lika litet som den föregående kan trygga en hög sysselsättning, om man därmed menar full sysselsättning för alla som kan utföra ett produktivt arbete.

Anledningen till detta kategoriska påstående, herr talman, är att regeringen helt förlitar sig på den s. k. marknadsekonomin, vilket ju bara är en förskönande omskrivning för kapitalismen – detta ekonomiska och sociala system som historien redan utdömt och som befinner sig i en permanent kris. Det är ett system vars fortbestånd bara temporärt kan räddas genom uppgivande av den borgerliga demokratin.

Det enda av de forna regeringspartierna som insett detta är moderata samlingspartiet. Därför har man hårt engagerat sig i skapandet av Europeiska demokratiska unionen, som den paradoxalt nog heter. De demokratiska krafterna i denna international är främst företrädna av Franz Josef Strauss. Det är ett sällskap som uppenbarligen passar moderaterna som hand i handske.

Herr Bohmans inlägg i denna debatt har till fullo bekräftat att hans "nya politiska banor" är den nygamla reaktionära politik som man enats om i Salzburg.

Men folkpartiet framhärdat i försöken att stå väl med Gud utan att stöta sig med fan. Till den ändan har man i regeringsdeklarationen tillfört det politiska språket en helt ny term, nämligen den sociala marknadshushållningen. Denna nya liberala uppfinning skall motverka maktkoncentration, säkra närdemokratin och ge oss husläkare. Det är väl på sin höjd folkpartister som kan glädjas åt detta illusionsnummer. Varken till höger eller till vänster om folkpartiet torde man ta denna regeringsdeklaration på allvar. Framför allt har vänstern anledning att ta fasta på vad Macke Nilsson skrev i Aftonbladet i måndags, nämligen: "— folkpartiets hela historia är ju en enda lång serie händelser och förlopp – fiffel ihop med storföretagen." Och varken regeringsdeklarationen eller ministerlistan tyder på någon skillnad mellan regeringen Ullsten och regeringen Ekman.

Därför var det något överraskande att herr Palme uttryckte en önskan om att man skall komma bort från "blockpolitiken" – överraskande med hänsyn till såväl Ola Ullstens uttalanden, som förutsatte fortsatt gott samarbete med moderaterna, som Gösta Bohmans uttalande att det är de borgerliga partiernas plikt att hävda de ideologiska skiljelinjerna. Och det var inte minst överraskande mot bakgrunden av inlägg och beslut vid den nyligen avslutade SAP-kongressen.

"Bort från blockpolitiken" måste tolkas som ett närmande till det borgerliga blocket, som en invit till en politik av modell Västtyskland. Jag hoppas att jag har fel, men ett sådant uttalande kan inte tolkas på annat sätt.

Jag vågar påstå att vad majoriteten av den svenska arbetarklassen vill och

önskar är ett slut på kompromisser och en politik med udden riktad mot storfinanserna och dess politiska partier – inkl. folkpartiet.

Herr talman! Arbetarpartiet kommunisterna är övertygat om att regeringen Ullsten på ett undantag när kommer att fullfölja den föregående regeringens politik. Och detta undantag är kärnkraftspolitiken, inte energipolitik i vidare och egentlig mening. För en energipolitik i ordets rätta bemärkelse förutsätter att hela energisektorn ägs av samhället. Allt tal om samhälllig kontroll utan samhällligt ägande är och förblir en myt. Det mesta man kan vänta sig av den nuvarande regeringen är att den i enlighet med sin deklaration skall minska Sveriges stora oljeberoende och i konsekvens härmed fullfölja utbyggnaden av de beslutade kärnkraftsaggregaten.

Kan anläggningsarbetarna i Forsmark och Ringhals, verkstadsarbetarna i Finspång och Västerås befrias från den oro för sina jobb och sin existens som de levat med i två år, så har ändå något vunnits i denna karusell.

Kan vi dessutom räkna med att den från miljösynpunkt rena kärnkraften kommer att reducera den miljöförstöring som olja och kol åstadkommer i form av försurade sjöar, svavelnedsläpp över samhällen, osv. har ytterligare något vunnits i förhållande till trepartiregeringens i alla avscenden fördärliga politik. Men direkt pessimistiska är vi när det gäller regeringens utrikespolitik. Deklarationens stolta förklaring, att den svenska utrikespolitiken ligger fast och att "vår" neutralitetspolitik måste förenas med arbete för fred och frihet, väcker onekligen frågan: Har möjligtvis folkpartiet och dess ordförande, nuvarande statsministern, tagit avstånd från sitt partis och sitt eget utrikespolitiska förflutna? När en företrädare för ett aktivt NATO-parti talar om "vår" neutralitetspolitik måste man kräva en förklaring av vad som menas.

För att herr Ullsten skall bli utrikespolitiskt trovärdigare än sina föregångare Ohlin och Wedén måste han med handling visa att han är anhängare av avspänning och nedrustning. Det kräver bl. a. ett klart och bestämt nej till B3LA, det kräver ett otvetydigt fördömande av USA:s neutronbombspolitik och det kräver en vilja till en väsentlig nedskärning av de svenska militärutgifterna, såsom vårt parti också har föreslagit tidigare. En utrikes- och försvarspolitik i landets, icke i Wallenbergs, intresse har man under sådana förhållanden rätt att kräva.

Med lika stor skepsis betraktar vi regeringens löfte om skattesänkningar. Anledningen härtill är att Svenska arbetsgivareföreningen genom Nicolin kategoriskt tog avstånd från varje sådan tanke. Nicolin säger: "Vi har inte råd." Arbetare och lägre tjänsteman i vårt land säger: "Vi under skatter dignar ner." Och det är inte någon kverulans från deras sida. Sverige har i dag världens högsta arbetsarskatt och den lägsta företagskatten. Det bevisas bl. a. av följande: Bruttonationalprodukten har under åren 1946–1977 ökat 15,1 gånger. Samtliga skatter har under samma tid ökat 51 gånger. Kommunal-skatten har sedan 1946 ökat 100 gånger, statsskatten har ökat 34 gånger.

Det finns en klar utveckling som leder till allt större utgiftsökningar inom staten, men framför allt på den kommunala sidan. 1946 utgjorde de kommunala skatterna en fjärdedel av samhällets samtliga skatter. 1977

utgjorde de hälften av samhällets samtliga skatter.

Statens indirekta skatter utgjorde 40,37 % år 1946. 1977 utgjorde de 55 %.

Vi märker tydligt och klart den reaktionära linjen i skattepolitiken. De indirekta skatterna och de ej progressiva kommunalskatterna stiger hela tiden i en snabbare takt. I dag är det utan tvivel kommunalskatterna som utgör den tunga bördan för de arbetande människorna. 1965 betalade vi i genomsnitt 17 kr. i kommunalskatt i vårt land. 1977 låg genomsnittet på 29 kr.

Om utvecklingen fortsätter på samma sätt – och det finns ingenting som tyder på något annat med tanke på de uppdämda behov som finns ute i kommunerna – kommer utdebiteringen om ytterligare tolv år att ligga på 42 kr. i kommunalskatt per intjänad hundralapp, vilket naturligtvis är en fullständigt omöjlig skattebörd.

Låt mig med ytterligare några siffror styrka riktigheten i påståendet om skattepolitikens klasskaraktär. Bruttonationalprodukten ökade alltså 15,1 gånger från 1946. Under samma tid ökade en manlig industriarbetares lön 9,5 gånger, från 5 650 kr., som 1946 var genomsnittslönen, till 60 000 kr. tolv år senare. Samma industriarbetares skatt ökade under samma tid 34,8 gånger. Hans nominella lön efter skatt ökade alltså 6,6 gånger.

Under samma tid försämrades penningvärdet ungefär 5 gånger. Det innebär att man nu behöver 100 kr. för att köpa samma varumängd som man 1946 fick för 20 kr. Drar vi skatterna för 1977 och dividerar återstoden, 31 500 kr., med 5 får vi kvar 6 300 kr. i 1946 års penningvärde. Industriarbetarens inkomst 1946 var 4 750 kr. efter skatt, och skillnaden blir alltså i samma penningvärde 1 350 kr. För familjer bör naturligtvis sedan inräknas barnbidrag, bostadsrabatter, alla förbättringar på sjukförsäkringens område, ATP och liknande. Skillnaden blir dock ringa, om vi konstaterar att bruttonationalprodukten under samma tid har ökat 15,1 gånger. Medan de direkta skatterna ökade 24,7 gånger under perioden 1950–1977, så ökade företags-skatterna 5,5 gånger. 1950 svarade företagsskatterna här i landet för 13,8 % av skatterna. 1977 utgjorde de 2,9 %. Förmögenhetsskatterna ökade 5,9 gånger – deras andel av skatterna sjönk från 1,9 % till 0,4 %. Gåvo- och arvsskattens andel minskade från 0,8 % till 0,2 %.

Detta visar på ett mycket tydligt sätt behovet av en verklig förändring av hela vårt skattesystem, nämligen en omläggning från skatt på arbetsinkomster och konsumtion till skatt på produktionen. Vårt parti har motionsledes föreslagit en sådan omläggning. Vi menar att det lapptäcke som karakteriserar svensk skattepolitik inte rymmer fler lappar utan måste bytas ut.

Herr talman! Ett par ord om den fråga som jämte arbetslösheten drabbar arbetarklassen hårdast, nämligen bostads- och hyrespolitiken. Nedskärningen av bostadsproduktionen från ca 100 000 lägenheter per år på 1960-talet till omkring hälften under 1970-talet innebär med naturnödvändighet hotande bostadsbrist, stigande hyror och en tilltagande spekulation i bostäder. Från 1974 fram till augusti i år har hyrorna – enligt officiell statistik – stigit med 47,6 %.

Vad arbetarna fått i tillskott i lönekuvertet under denna tid vet vi. Det har

inte varit mer än att det resulterat i reallönesänkningar både 1977 och i år. En förbättring av bostadspolitiken kan bara åstadkommas genom en markant ökad bostadsproduktion, minst 75 000 lägenheter omedelbart och därefter en successiv ökning till 100 000 nya lägenheter per år.

Herr talman! Samtliga talare i denna debatt har sagt sig vilja begränsa resp. avskaffa arbetslösheten. Men medlen har växlat mellan tro på konjunkturuppgång och mera realistiska förslag. Eftersom jag tvingas fatta mig kort vill jag trycka på nödvändigheten av en omläggning av hela vår handelspolitik med inriktning på den krisfria socialistiska marknaden, en kraftigt ökad förädling av de svenska industriprodukterna, en expansiv statlig industri-sektor och effektiva åtgärder mot kapitalflykten.

Till sist, herr talman! Till de kuriösa inslagen i denna debatt hör onekligen Fritz Börjessons in- och utrikespolitiska utläggningar. Han påstod att ungdomsarbetslösheten berodde på att ungdomen var kräsen när det gällde att ta jobb. Jag kan berätta för herr Börjesson att för någon vecka sedan hade 6 000 arbetslösa ungdomar i Västsverige 250 lediga platser att slåss om. Att då tala om att ungdomen är kräsen när det gäller att ta jobb är ganska förmåtet. Fritz Börjessons filosofi var att den fulla sysselsättningen och de fasta priserna i de socialistiska länderna berodde på att fackföreningarna där inte sysslade med lönefrågor och liknande utan ägnade sig åt idrott och annan kulturell verksamhet. Det här är naturligtvis djupsinnigheter som man egentligen inte skulle bry sig så mycket om. Om inte Fritz Börjesson hade varit ledamot av det tunga näringsutskottet skulle jag ha skrattat åt den här argumentationen. Men tyvärr är den ett symptomatiskt prov på den borgerliga politik som går under epitetet mittenpolitik.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! På det näringspolitiska området finns för Sveriges del inga större glädjeämnen att summera från de två senaste årens utveckling. Misslyckandena och problemen är så stora och så djupa att de kommer att kasta sin mörka slagskugga långt in på 1980-talet.

Den svenska industriproduktionen ligger nu 6 % lägre än den gjorde 1976. I dag har vi närmare 100 000 personer färre sysselsatta i industrin än 1976. Industrins framtidsinvesteringar ligger i år 30 % lägre än 1976.

Det är inte svårt att översätta innebörden i dessa siffror till verklighet. Från längst uppe i norr till längst nere i söder finns platser där människorna drabbas av kriserna i näringslivet. I tiotusentals familjer runt om i vårt land ställer man oroligt frågan: Hur skall det gå med våra jobb i framtiden? I hundratals kommuner runt om i landet ställer man oroligt frågan: Hur skall det gå med kommunens och ortens framtid? I tusentals småföretag landet över ställer man oroligt frågan: Hur skall det gå med företaget, när underleveranserna försvinner? På detta sätt sprider sig som ringarna på vattnet oron, osäkerheten och problemen.

Sådan är bilden av Sverige hösten 1978, två år efter det att de tre borgerliga partierna övertog regeringsansvaret. Men det vore fel och orättvist att skylla allt på den borgerliga trepartiregeringen. Den internationella utvecklingen

Onsdagen den
25 oktober 1978

*Allmänpolitisk
debatt*

påverkar oss. Nya länder har med stor framgång brutit sig in på de traditionella svenska marknaderna.

Men ofrånkomligt är att den borgerliga trepartiregeringens politik fördröjt eller rent av motverkat rimliga lösningar på problemen inom ekonomin. Genom att man låtit industriinvesteringarna rasa samman berövas vårt land framtida produktionsmöjligheter, eftersom de nya fabriker och maskinerna inte kommer till stånd. Detta är oroande, inte minst för vår exportindustris konkurrensmöjligheter. Vår hemmamarknadsindustri har också drabbats hårt genom att man låtit bostadsbyggandet gå ner. Den svenska byggmaterialindustrin och många andra industrigrenar har härigenom fått stora problem.

Misslyckandena från den borgerliga näringspolitiken får inte upprepas. Och det är viktigt att vi inriktar våra ansträngningar på att lösa de problem som vi har och som vi kommer att möta i framtiden. Vi måste vända avveckling till utveckling. Sverige är en industrination. Vår ekonomiska självständighet, vår sysselsättning och vår sociala trygghet kan vi försvara och utveckla endast genom att stärka vår industriella kapacitet. Att åter få fart på den svenska industrin är en mycket viktig uppgift. Detta var något som den socialdemokratiska partikongressen kraftigt underströk.

Jag vill anföra några viktiga utgångspunkter för en framtida offensiv näringspolitik.

En stor del av de ekonomiska problem som vårt land har i dag beror på att industrin inte har en tillräcklig andel av vår totala ekonomi. En ökad industriproduktion är nödvändig, om vårt land skall kunna lösa de grundläggande problemen i fråga om balans i utrikesbetalningar, möjligheter till ökad gemensam service och naturligtvis ökad sysselsättning.

Vårt land har goda förutsättningar som en industrination i första ledet, främst på grund av den arbetsvilja, det kunnande och den yrkesskicklighet som finns på alla nivåer i de svenska företagen. Sverige har stora värdefulla naturtillgångar, som fortfarande kan spela en viktig roll för vår industriella utveckling. Vi har en väl utbyggd gemensam sektor.

Industripolitiken måste inriktas så, att alla dessa förutsättningar utnyttjas på bästa möjliga sätt. Detta kräver i sin tur en fortlöpande omställning och förnyelse av vårt näringsliv. Såväl samhällsekonomiska som mänskliga skäl gör det ofrånkomligen nödvändigt att ställa kravet att alla omställningar måste ske i socialt acceptabla former. Detta kommer att kräva långtgående samhällsinsatser.

En konkurrenskraftig industristruktur under 1980-talet förutsätter en aktiv statlig näringspolitik. Denna kräver en utbyggd planering såväl inom samhällsorganen som inom företagen. Samhället måste ha ordentliga resurser och redskap för den övergripande planeringen och för det näringspolitiska arbetet i övrigt. Det behövs mer av samhällelig ledning för att lösa problemen i näringslivet. Vi skall visa hur en förtroendefull samverkan mellan samhälle, anställda och deras organisationer och näringsliv kan bilda grundvalen för en framgångsrik industrination. Det är socialdemokratiens förhoppning att de två senaste årens dyrköpta erfarenheter minskat den

tidigare misstron inom näringslivet mot en aktiv näringspolitisk planering.

Samhället måste vidta målmedvetna åtgärder för att understödja framtidsinriktade och utvecklingsdugliga företag. Det kunnande som finns inom den gemensamma sektorn bör vi utnyttja även utanför vårt lands gränser och kanske öppna en ny inriktning av vår export.

Samhället har ett särskilt ansvar för att stimulera forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten i det svenska näringslivet. Detta bör ske genom såväl ökat stöd till forskningsverksamhet i generella former som ökat stöd till forskningsprojekt och fria uppfinnare.

Samhället har ett övergripande ansvar för att stimulera industrins kapitalinvesteringar och att förbättra förutsättningarna för företagens kapitalförsörjning. Därför är det nödvändigt med en kraftig utbyggnad av bl. a. Investeringsbanken och fjärde AP-fonden samt inrättandet av en särskild strukturfond och löntagarfonder.

De statliga företagen måste ta ett särskilt ansvar för en utbyggnad av Sveriges industriella kapacitet. Statsmakterna måste medverka till att detta sker och vara beredda att medverka vid finansieringen av en sådan utbyggnad. Borgerliga propåer om ett försvagande av Statsföretag måste avvisas.

Sammanlagt innebär detta att mycket större insatser än hittills måste göras för att ge näringspolitiken en offensiv och framtidsinriktad målsättning. Den typen av insatser har i stort sett lyst med sin frånvaro i den borgerliga trepartiregeringens näringspolitik.

Men låt mig understryka en sak för att undvika alla missförstånd. En framtidsinriktad näringspolitik innebär inte att insatserna för de i dagsläget krisdrabbade branscherna får eftersättas. Det näringspolitiska problemet i dag är inte en fråga om ett antingen-eller; antingen satsning på planmässig omställning inom problembanscher eller satsning på offensiva branscher. Det måste vara fråga om ett både-och. Men den stora fördelen med att näringspolitiken blir offensiv är att först då skapas reella möjligheter för en planmässig omställning från problemområden till nya expansiva områden.

När det gäller tekoindustrin har socialdemokraterna i riksdagen krävt att regeringen för hela den svenska tekoindustrin lägger fram en strukturplan där man tar hänsyn till försörjningspolitiska, arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska överväganden. Tekoindustrin befinner sig i dag i en svår kris.

När det gäller varvsindustrin aviserade regeringen i början på sommaren förslag som skulle ha inneburit förödande effekter för den svenska varvsnäringen. I många viktiga avseenden var dessa förslag rena skrivbordsprodukter som aldrig skulle kunna förverkligas. Men likväl skulle de ha lett till betydande problem inte bara för de anställda utan också för berörda kommuner och företag. Det är nödvändigt med omställningar i planerade former i den svenska varvsindustrin. Men omställningarna måste syfta till att ta till vara alla utvecklingschanser. Socialdemokratin kräver därför att trepartiregeringens förslag grundligt omarbetas.

När det gäller gruvindustrin krävde socialdemokratin i ett sjupunktspro-

gram redan sommaren 1977 långtgående åtgärder för utveckling och omställning. Fortfarande lyser utvecklingsinriktade insatser från regeringens sida med sin frånvaro.

När det gäller stålindustrin måste strukturdiskussionerna åter komma i gång. Detta kan endast ske genom aktiva insatser från statsmakternas sida. De mindre handelsstålverken måste samordnas sinsemellan och med SSAB. Inom specialstålområdet måste de valhänta och dåligt samordnade försöken att få till stånd en samverkan mellan företagen ersättas med en medveten strukturpolitik. Från socialdemokratisk sida har vi vid flera tillfällen krävt att regeringen utarbetar en samlad plan för specialstålsindustriens utveckling. Detta krav upprepar vi nu.

Kommer vi att ha råd med att satsa på en näringspolitik som samtidigt innebär så betydande insatser för både utveckling och omställning? Innan man svarar på den frågan måste man betänka att det nuvarande underutnyttjandet av våra resurser kostar det svenska samhället flera tiotal miljarder kronor per år. Det finns ingen åtgärd i vårt samhälle som ger en bättre avkastning än en politik som innebär att vi uppnår ett effektivare resursutnyttjande i det svenska näringslivet. Den för landet dyrbaraste politiken är att nu sitta med armarna i kors och vänta på bättre tider. Vi måste möta de bättre tiderna med en offensiv politik.

Socialdemokratin är beredd att ge ett kraftfullt stöd till en framåtinriktad näringspolitik som genom aktiva samhällsinsatser främjar utveckling och omställning i socialt acceptabla former.

En politik som skulle innebära passivitet och otrygghet kommer vi däremot att kraftfullt bekämpa.

Även om de flesta erfarenheterna av den borgerliga trepartiregeringens näringspolitik är dystra, så finns det erfarenheter som är värdefulla för framtiden. När de borgerliga var i opposition före 1976 varnade de för faran med statliga initiativ och insatser i näringslivet. I regeringsställning fick de borgerliga erfara att det för att klara problemen inte räckte med att lita till de "självläkande krafterna" eller vädja till företagen om socialt ansvar. De borgerliga fann det nödvändigt att engagera staten. Och i många branscher skedde detta i mycket stor omfattning. En viktig erfarenhet har därför vunnits för framtiden, nämligen att också de borgerliga nu insett att staten måste engagera sig i industri och näringsliv. Detta är, vill jag säga, en framgång i den svenska näringspolitiska debatten. Vi kan därför hoppas på att vi slipper odsla tid på meningslösa diskussioner om samhället skall engagera sig eller ej.

Debatten måste i stället gälla hur vi vill att vårt näringsliv skall utvecklas i framtiden och på vilket sätt staten skall engagera sig för att främja en tryggare utveckling. Socialdemokratin anser att det kommer att bli nödvändigt med långtgående statliga initiativ och insatser för att klara de problem som vi står inför. Vi hävdar att det endast är med en aktiv och framåtsyftande näringspolitik som vi kan trygga sysselsättningen inom industrin och skapa de nya och bättre jobben. Misslyckas vi i våra ansträngningar att säkra Sveriges ställning som industrination har vi ryckt undan basen för en social

och rättvis utveckling i vårt land. Det är mot denna bakgrund som socialdemokratin anser att utvecklingen är alltför viktig för att överlåtas åt marknadskrafterna. Vår slutsats blir därför entydig: Samhället måste ha det övergripande ansvaret för en planerad närings- och sysselsättningspolitik. Och detta är, herr talman, utgångspunkten för socialdemokratins näringspolitik.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag känner mig något som en främmande fågel när jag går in i det här blocket av näringspolitisk debatt – kanske alldeles särskilt den här gången, eftersom jag i vanliga fall brukar delta i den debatten.

Men i dag har jag ett annat ärende. Jag har fått ansvaret för att arbeta med idrottsfrågorna i den folkpartiregering som nyligen tillträtt, och jag vill i denna allmänpolitiska debatt ge min syn på det uppdraget.

Den allmänpolitiska debatten bör spegla frågeställningar och aktuell debatt i det svenska samhället, och bortsett från att jag har särskild anledning i dag att föra in idrotten i debatten tycker jag att idrotten har en omfattning och betydelse som mer än väl motiverar detta.

Från att ha varit en sysselsättning för några få fantaster har idrotten utvecklats till vår i särklass största folkrörelse med drygt 3,7 miljoner organiserade medlemmar. Förkortad arbetstid och ökad fritid har bland andra faktorer påskyndat idrottens utbredning.

Av medlemmarna var 1975 1,5 miljoner i åldern 12–24 år. Självklart förekommer det att åtskilliga unga idkar mer än en idrott och alltså kan ha dubbelräknats, men även med den reservationen råder det ingen tväkan om att idrottsrörelsen mer än någon annan folkrörelse lyckats engagera de unga. Dessutom bör man ha i åtanke att idrotts- och friluftsliv inte bara bedrivs inom idrottsrörelsen, utan många andra ideella organisationer har dessa aktiviteter på sitt program.

Från vilken utgångspunkt man än ser på idrotten har den vittgående effekter i samhället.

Motion och idrott har positiva effekter för folkhälsan – men här kan också göras mycket mera. Idrotten erbjuder en aktiv fritidsmiljö och fyller ett behov av lek, avkoppling och spänning. Sportens betydelse som åskådarpåplevelse engagerar också många. Det är en "teater" med stort underhållningsvärde för de flesta. TV:s tittarundersökningar visar exempelvis höga tittar- och betygssiffror för sportsändningar. Idrotten skapar kontakter mellan individer, grupper och nationer. Tyvärr slår det i det sistnämnda fallet ibland över i nationell prestige och chauvinism – något som idrotten bör bekämpa. Liksom övriga folkrörelser ger den organiserade idrotten många av sina medlemmar en bra skolning i föreningsteknik, administration och organisation, och det är sådant som kommer till användning på andra områden i samhället.

Jag skulle kunna fortsätta att räkna upp idrottens stora positiva värden för individ och samhälle, men det sagda får vara nog. Jag skall också gå in och granska delfrågor inom idrottsrörelsen i fortsättningen av mitt anförande.

Om man betonar de positiva sidorna av idrotten får man inte blunda för att

idrotten lika litet som någon annan omfattande samhällsföreteelse kan uppnå enbart positiva resultat. Som demokratisk folkrörelse har idrotten ännu inte nått full mognad, och idrotten har också skadeverkningar. Mycket är bra inom idrotten – det mesta vågar jag påstå – men det finns också mycket som behöver rättas till. Det är den samlade idrottsrörelsens sak att reda upp problemen av här antydd art, men samhället har också rätt att ställa kravet på idrottsrörelsen att så sker. Jag skall återkomma till detta.

De senaste 100 åren har människan i industriländerna radikalt omskapat den miljö hon lever i. Tekniska hjälpmedel har mer och mer övertagit det arbete som tidigare gjorts med muskelkraft. Förändringarna har väl i de flesta fall varit till det bättre för människan, men utvecklingen har också medfört problem. Ett sådant problem är att människan, vars kropp är skapad för rörelse och fysisk aktivitet, skall anpassas till en värld fylld av tekniska finesser med få inbyggda krav av denna art. En målmedveten satsning på motionsidrott för alla åldrar är det bästa sättet att komma till rätta med den fysiska inaktivitet som blivit något av *tekniksamhällets baksmälla*.

En viktig del i ett sunt levnadssätt är också en anpassning av våra kostvanor till den fysiska aktivitet som vi utövar. Socialstyrelsens kampanj för bättre kost och ökad motion förtjänar ett ökat stöd, och jag tror att den skulle bli än effektivare om den kunde spridas till skolorna i större utsträckning. Jag avser att diskutera detta spörsmål med socialstyrelsen och skolmyndigheterna.

Det anses i dag medicinskt dokumenterat att den ökade frekvensen av vissa sjukdomar beror på fysisk inaktivitet. Dit hör t. ex. hjärt- och kärlsjukdomarna som ökat kraftigt i de flesta "välfärdsländer" och orsakar flera dödsfall än någon annan sjukdom. Undersökningarna visar att fysiskt inaktiva löper två till tre gånger större risk att dö i hjärt- och kärlsjukdomar vid en viss ålder än fysiskt aktiva människor. Chansen att överleva en första hjärtattack är också statistiskt mycket större för den rörliga människan.

En undersökning som redovisats i Läkartidningen bestyrker också tidigare resultat: de som motionsidrottar är mindre sjukskrivna än fysiskt inaktiva, och samma resultat har också professor Bengt Saltin kommit fram till när han i ledningen för ett team vetenskapsmän gjort en medicinsk-fysiologisk värdering av träning hos människor i medelåldern.

Jag har uppehållit mig rätt utförligt vid värdet av motion och breddidrott som leder till ett bättre hälsoläge, och det är för att påvisa de starka skäl som finns att samhället stöder idrottsrörelsen i dess speciella inriktning på breddidrotten. Målet bör vara att erbjuda en verklig breddidrott för alla människor och att dessa stimuleras att delta. Breddidrotten är förebyggande hälsovård, och att förebygga är den rätta vägen.

Jag skall citera ur Nei Ching, den kinesiska medicinens klassiska verk, där man säger: "Att bekämpa sjukdom enbart är som att smida vapen sedan slaget börjat."

Att dra upp klara gränser för ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommun då det gäller breddidrotten är en mycket viktig uppgift. Nu är det litet snårigt då det gäller att avgöra vem som skall svara för vad i fråga om

olika stödåtgärder. Det bör vara möjligt att dra upp klarare linjer i denna ansvarsfråga och jag vill medverka till detta.

Medan jag är inne på motion och breddidrott vill jag också peka på behovet av motion och breddidrott knuten till arbetsplatserna. Ur detta behov har Korpens verksamhet vuxit fram. Fr. o. m. den 1 juli 1976 är Korpen ett särskilt förbund inom Riksidrottsförbundet med speciell inriktning mot motionsidrott. Korpen har härigenom fått en viktig servicefunktion till övriga specialförbund i motionsfrågor. Korpens verksamhet är en viktig hälso- och trivselfaktor i vårt industrialiserade samhälle. Korpen har också bidragit till att skapa "vi-anda" och ökad gemenskap på arbetsplatserna. En viktig kontakt för mig i mitt arbete med idrottsfrågorna blir den med Korpen.

Jag har inledningsvis pekat på den stora betydelse som ungdomsidrotten har, både för individens utveckling och för samhället. Här är ledarproblemen brännande. En kärntrupp av idealister håller i dag denna verksamhet flytande, men det är svårigheter att rekrytera nya ledare. Ledarna får också offra värdefull tid av sin ledargärning till att samla in pengar. Bingo och lotterier kräver mycket arbete. Ännu är vi inte framme vid den punkt där ungdomsidrotten kan få det samhällsstöd den behöver för sin verksamhet. Någon självverksamhet bör kanske finnas kvar för att skola ungdomarna i eget ansvar då det gäller att ta på sig ekonomiska bördor. Men successivt bör ungdomsidrotten avlastas det stora ekonomiska ansvar som den nu måste ta. Jag tror att den åtgärden skulle göra det lättare att rekrytera ledare.

Det går inte i ett kort anförande att ta upp och genomlysas idrottens alla problem. Enligt min mening bildar breddidrott och den mera renodlade tävlingsidrotten på alla nivåer en enhet. Motion och breddidrott utgör grunden på pyramiden, och eliten finns i toppen. Jag anser att framgångar för svensk elitidrott betyder bra och stimulerande propaganda för breddidrotten. Man skall också komma ihåg den stilbildande påverkan på den uppväxande generationen som idrottsliga föredömen som Ingemar Stenmark, Linda Haglund, Björn Borg och Sven-Åke Lundbäck har. Min slutsats är alltså att också elitidrotten bör ha samhällets stöd.

En bra stödform till den idrottsbegåvade ungdomen anser jag kombinationen utbildning-elitidrott vara. Vi har redan flera s. k. idrottslymnasier, och det finns ett klart behov av ännu fler. Jag vill ta upp ett resonemang med det ansvariga statsrådet på utbildningsområdet om detta. Det vore vidare önskvärt om kombinationen studier-elitidrott också kunde tillämpas vid studier på universitetsnivå. Det är viktigt att den duktiga idrottsungdomen kan få en bra start i livet även då det gäller den civila gärningen.

Vi måste också skapa bättre möjligheter för de kvinnliga idrottsutövarna. På alla nivåer är de ännu satta i efterhand. Det saknas ofta bastu och omklädningsrum för kvinnorna på våra idrottsplatser, de får inte disponera planer och andra idrottsanläggningar på samma villkor som den manliga delen av tävlande och tränande och de behandlas fortfarande litet njugett och överseende då det gäller representation, både i nationella och i internationella sammanhang. Detta måste rättas till – även inom idrotten skall det vara jämlikhet.

Hormondopingen har blivit ett problem inom idrotten, särskilt i de grenar där man behöver extraordinär styrka. Sådana grenar är t. ex. tyngdlyftning, brottning och vissa grenar inom fri idrott. Detta är en kräftsvulst inom idrotten som snarast måste opereras bort. Först och främst måste upplysningen bli bättre om de allvarliga skadeverkningar som kan uppstå på den som brukar hormoner. Kontrollen måste skärpas ytterligare, de internationella idrottsorganisationerna måste ta ett större ansvar och det måste vara kännbara straff för överträdelser. Men då skall inte bara den unge idrottsmannen eller -flickan straffas utan också de som gett honom eller henne preparatet och måhända inspirerat dem att använda det. Den här frågan lär vara anhängiggjord av en finsk delegat till Nordiska rådets kommande sammanträde, och jag hoppas att man från svenskt håll skall ansluta sig till denna uppfattning.

Jag skall träffa ledningen i Riksidrottsförbundet inom en nära framtid, och då vill jag få en ytterligare orientering i ärendet och med RF-ledningen överlägga om vad som går att göra både nationellt och internationellt för att få bort dopingen. Vad jag förstår är kontrollen också ett stort vetenskapligt problem.

Med detta anförande har jag dragit upp vissa riktlinjer för min verksamhet som ansvarig för idrottsfrågorna i jordbruksdepartementet. Idrottens stora problem är dock naturligtvis vilka resurser som samhället kan ställa till förfogande i framtiden. Här är idrotten underkastad samma hårda prövning som all annan samhällsverksamhet, särskilt i ett ekonomiskt kärvt klimat. Men med mina personliga värderingar som grund – och de är avgjort positiva till idrottens nytta i samhället – vill jag verka för att idrottens ekonomiska förutsättningar förbättras.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Till mina tidigare hågkomster av vad jag en gång uppfattade från vuxenvärlden hör vad de drabbade i den svenska fattigbygden sade om *vågmästarpolitik*.

De två senaste åren har begreppet *blockpolitik* gnagit sig in i medvetandet och hos många och i breda befolkningslager fött samma olustkänslor som tidigare hade kommit beteckningen *vågmästarpolitik* till del.

I sak är det väl inte riktigt att belasta begreppen. Det är innehållet som är det väsentliga. Även ett stort parti med progressiv viljeinriktning och vilja att utjämna måste söka stöd i olika former hos andra om det saknar egen majoritet.

Det som nu har upplevts är något helt annat. Tre mindre partier gick ut till väljarna med program som avsåg att vinna olika grupper och fick på det sättet underlag för att tillsammans bilda regering.

Den politiska verkligheten är inte så onyanserad att det bara finns två färger, svart och vitt. Och jag finner inte bara klandervärda drag hos motståndarna till den politik som jag från min anspråkslösa plats på de bakre bänkarna försöker tjäna.

Nog finns det en utvecklingsvilja hos moderaterna, och nog kan center-

partisterna låta tala vid sig i fördelningsfrågor. Men i fördelningspolitiken seglar moderaterna på konservatismens mörkblå vågor, medan centern bärs fram av utvecklingskonservativa strömningar.

Det olyckliga är att centerns utvecklingskonservativa och moderaternas fördelningskonservativa värderingar i två långa år fått förenas i en regering.

Förhoppningsvis har inte svikna löften och förväntningar tillfogat vårt politiska liv obotlig skada.

Folkhushållet var inte fritt från bekymmer före 1976 heller. Inflationsproblemen var inte obekanta. Inget land har kunnat förena full sysselsättning med stabilt penningvärde. Den fulla sysselsättningen prioriterades här i landet.

Vanligt folk fick det något, om ibland litet, bättre för varje år.

Genom uppbyggnad av det gemensamma – socialförsäkringar, sjukvård, utbildning, pensionssystem och mycket annat – har samhället omgestaltats.

Grunden har varit hög sysselsättning och produktivitet.

Förändringen har skett stegvis, och i omgestaltningens spår har också följt problem som vi ibland i efterhand har sagt oss att vi borde ha kunnat förutse och förebygga tidigare och bättre.

Men ingen kan beskylla socialdemokratin för att ha svikit vallöften. Jag har studerat detta för alla val från 1932 till 1976.

I sanningens intresse skall då erkännas att de konkreta löftena inte varit alltför många. Det har rört sig om pension, sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, längre semester, kortare arbetstid m. m., och där har löftena kunnat infrias. I övrigt har våra vallöften varit allmänt hållna och pekat på fortsatt välfärdspolitik.

Kanske vi därigenom har varit med om att ge näring åt talesättet att politiker lovar runt, även om ingen kan påstå att vi hållit tunt.

Så hände något i spåren på en i den politiska hetluften ny fråga 1976. En ledande politiker trädde fram och gav absoluta löften. Det upplevdes av många som något nytt och förhoppningsfullt. Alla förstår att jag menar Fälldin och kärnkraften, som jag i övrigt inte skall gå in på så mycket.

Löftena om 400 000 nya jobb var inte lika absoluta, men de uppfattades i sitt sammanhang som lika bindande. Det var om kärnkraften och jobben som reportrarna pressade Fälldin.

Om den löftespolitiken kan nu svenska folket med fakta i backspegeln konstatera att vad regeringsbildaren lovade att *inte* göra – ladda kärnkraftsreaktorer – det har han gjort. Men vad han lovade att *göra* – skaffa nya jobb – det har han inte gjort.

Ansvar är inte bara Fälldins och centerns. Det finns två parter till. Dessa stod inte fullt ut upp för sin politik i valrörelsen och gick sedan in i en omöjlig regeringskoalition, som i två år blockerade riktiga lösningar av viktiga politiska frågor. Det är det som nu har gett ordet blockpolitik en så motbjudande innebörd.

Debatten om vem som bär skulden för att blocken sprängdes förstår jag inte

alls. Slåss om äran i stället!

Jag tror inte att talesättet att människor glömmer så fort är riktigt. Löftena om 400 000 nya jobb är inhuggna i sten. Handen som högg in dem darrade inte. Man kunde t. o. m. berätta om hur många arbetstillfällen som skulle skapas i industrin.

Centern lovade också att alla människor oavsett bostadsort skulle få tillgång till allsidig sysselsättning. I ett uttalande den 12 augusti 1976 lanserade centern sin servicegaranti och krävde att varje ort i landet skulle få en likvärdig samhällsservice.

Folkpartiet ville inte vara sämre och lovade garantera arbete, utbildning eller praktik åt alla unga.

Och hur gick det?

Redan en enkel sammanställning ger en avslöjande bild av halten i de borgerligas löften:

Den tidigare snabba ökningen av det totala antalet sysselsatta bröts.

Bara under 1977 minskade antalet industrisysselsatta med 45 000 personer.

Den totala arbetslösheten steg.

Ungdomsarbetslösheten förvärrades.

Antalet sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökade med mer än 70 000 personer.

Mer än 100 000 människor kom att ställas utanför den egentliga arbetsmarknaden.

Det svåra läget på arbetsmarknaden under den borgerliga regeringens tid hänger till en del samman med den svaga utvecklingen av den internationella konjunkturen. Med detta har socialdemokraterna inte stuckit under stol. Men oppositionen har samtidigt kunnat påvisa hur trepartiregeringens egen politik direkt har spätt på den svaga utvecklingen. Svångremspolitiken har slagit mot både individer och regioner.

Sysselsättningsutvecklingen i stort bestämmer om man kan upprätta en regional balans. Stagnerar sysselsättningen totalt, minskar tillskottet av nya arbetstillfällen som kan lokaliseras till utsatta regioner. Redan etablerad sysselsättning slås ut eller hotas.

Jag kommer från ett av de län som är mest illa ute. Ändå faller det ofta bort vid uppräknig av problemområden, vilket har retat oss sörmlänningar. Nu är det ändå inte tröstesamma ord vi är ute efter, utan handling. Det är ostridigt att industrilänet Sörmland utsatts för alla aktuella kriser. Det gäller bl. a. följande:

Handelsstål i Oxelösund. Specialstål och metallmanufaktur i Eskilstuna. Gjuteri i Flen, som också genom fartygsutrustningar fått kännig av varvskrisen. Teko och metall i Katrineholm och Vingåker. Trävarubranschen i Nyköping, som därtill hotas med en förlust som föranleds av den hårda centralismen inom jordbrukets föreningsrörelse och som också mister sin flygflottilj. Den nu avsuttna regeringens svaga intresse för försörjningsberedskapen har väckt oro i Strängnäs genom hot om där tillverkad röntgenutrustnings inlemmande i multinationell intressesfär.

Sörmlänningarna har verkligen fått träning i att hålla nerverna under kontroll. Men det kostar på, för vart vi går och var vi sitter och var vi står, så nås vi av uppgifter om nya slag mot vår försörjningsbas. För en timme sedan nåddes jag genom tidningen Folket, som ville ha min kommentar, av meddelandet om att Scanglas i Oxelösund varslat om nedläggning, vilket innebär bortfall av ytterligare 96 anställda i en redan pressad länsdel.

Man kan verkligen undra hur det står till med den industriella planeringen. För 12-13 år sedan sysselsatte företaget 450 personer. För två tre månader sedan diskuterades utbyggnad. För ett år sedan flyttade man in i nybyggda lokaler. Vid invigningen talades det om nyinvesteringar. Och nu varslas om nedläggning.

Exakt vad regeringen kan göra i det här fallet vet jag inte, men jag utgår från att den nye industriministern omgående skaffar sig erforderlig information och med alla de medel som kan stå till hans förfogande ingriper. Vi har upplevt besked av det här slaget så det räcker. Det är på tiden att Sörmland få ta emot positivare meddelanden.

Drastiskt kan man uttrycka det så att AMS, näst landstinget, är Sörmlands största arbetsgivare. Och verket är ingen dålig sådan. Med de medel som står till dess förfogande sysselsätter länsarbetsnämnden indirekt mellan 6 000 och 7 000 människor. Genom de arbetsmarknadspolitiska arrangemangen har arbetslösheten, främst i ungdomsgrupperna, kunnat nedbringas sedan i augusti.

Antalet sysselsatta var i augusti detsamma som vid motsvarande tidpunkt i fjol. Men det hänger samman med att deltidarbetet har ökat, medan antalet heltidsanställda fortsätter att minska. Antalet arbetstimmar är därför 5 % lägre än i fjol.

Arbetsmarknadspolitiken är visserligen en hörnpelare i de samlade sysselsättningspolitiska ansträngningarna, men enbart med arbetsmarknadspolitik kan man aldrig förverkliga målsättningen arbete åt alla.

En genom ett sörmländskt socialdemokratiskt landstingsinitiativ tillkommen och i länsstyrelsen förankrad näringslivsutredning, som leds av min parti- och bankkamrat Svante Lundkvist, har nyligen nödgats redovisa att de tunga industribranscherna i Sörmland inte utnyttjar sin kapacitet till mer än mellan 50 och 60 %. Trenden belyses också av länsarbetsnämndens statistik.

Månaden före regeringsskiftet 1976 var arbetslösheten i Sörmland 0,5 procentenheter lägre än riksgenomsnittet. Vid samma tid i fjol var den 0,5 procentenheter högre än i riket. Nu är den hela 1,1 enheter högre, och det är bara tre län som redovisar högre siffror.

Det här hänger självfallet samman med den industrikris som förvärrats under den borgerliga regeringsperioden. Sörmland hör till de län som procentuellt har de flesta industrianställda. Kommer den nuvarande tendensen inom tillverkningsindustrin att bestå, föreligger uppenbara risker för att den industriella tradition som finns i Sörmland drastiskt kommer att tunnna ur.

Enligt gjorda beräkningar behöver ca 8 000 nya arbetstillfällen skapas inom

tillverkningsindustrin i länet för att man skall kunna återställa nivån. Det behövs verkligen en expansiv industripolitik. Det får inte bli flera sådana besked som jag berättade att jag fick från Oxelösund för bara en timme sedan.

Den Lundkvistska utredningen följer upp en del intressanta produktutvecklingsidéer, och den gör sig hörd i departement och näringsliv.

Inte minst av statsmakterna krävs handling, för som Svante Lundkvist sade när nämnda utredning redovisade sitt senaste material har varken länet eller landet råd att inte utnyttja de befintliga resurserna.

Från att nu ha exemplifierat min kritik med geografiskt valda exempel går jag över till att kortfattat behandla en del av en samhällsfunktion.

För en vecka sedan kunde vi ta del av den nya regeringens programförklaring. Jag skall inte i det här sammanhanget betygsätta detta dokument. Men ibland säger vad som inte står i ett papper mer om det än vad som är skrivet i det.

Jag noterade därför att den nya regeringen inte hade något att säga om den framtida försvarspolitikerna och inte heller om de dagsaktuella frågorna, t. ex. om det framtida attackflyget eller de värnpliktigas ekonomiska förhållanden.

Under den borgerliga trefaldighetens tid stod också folkpartiet för en politik som innebar att bortåt 350 milj. kr. ges ut på utvecklingsarbeten för ett flygplan som det inte har fattats politiskt beslut om. Man lät den moderata försvarsministern träffa överenskommelser, som innebär att Jaktviggenprogrammet fördras redan i den andra delserien om inte B3LA byggs. Man har varit så angelägen från den avgående regeringens sida att försöka få i gång B3LA-projektet att man inte ens dragit sig för att börja agera för ett samarbete med NATO-landet Italien, vars renommé i fråga om vapenexport, t. ex. till Sydafrika, lämnar mycket övrigt att önska.

Det är min bestämda förhoppning att när nu folkpartiet kastat loss från blockpolitiken detta också skall innebära en frigörelse från B3LA-affärerna. Därmed skulle det också kunna skapas förutsättningar för att försvarsdebatten inte fortsättningsvis fixeras vid ett vapen utan i stället kommer att handla om hur folkförsvaret skall kunna utvecklas i framtiden.

Att med öppna ögon kunna se verkligheten gör också att frågorna om annan sysselsättning i berörda orter – främst Linköping och Trollhättan – blir aktuella. Samhället har sitt ansvar för att annan verksamhet och sysselsättning kommer till, men jag vill också gärna understryka vad den socialdemokratiska partikongressen kraftigt strök under, nämligen att det måste ställas större krav på försvarsindustrins företag att medverka till att alternativ produktion kommer till stånd.

Även i detta avscende har den chimäriska treenigheten medfört en lösning. Genom att man inte kunnat samla sig till ett ofrånkomligt nej till B3LA-projektet har alternativ blockerats och omställningen försvårats.

Flygindustrikommittén skall väl snart lämna över sitt betänkande och då har regeringen en chans att äntligen göra slut på ovisshetens pina.

Den nya försvarsministern kom med detsamma i blåsväder på grund av

vissa industriengagemang. Nu får han en möjlighet att vända sin erfarenhet som industriell beslutsfattare till en fördel. Industrimän brukar ju kunna vara beslutssnabba gossar.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis få göra en kommentar till Bengt Gustavssons anförande. Nog har socialdemokratins vallöften emellanåt varit allmänt hållna. Detta har för socialdemokratien varit något av en nödvändighet. I annat fall hade man varit tvungen att precisera sina socialiseringssträvanden, och det skulle inte ha varit speciellt gångbart bland väljarna. Det har utvecklingen säkerligen visat socialdemokratien alltsedan 1920-talet. Jag kan bara erinra om motgångarna vid socialiseringsvalen 1928, 1944 och 1976.

Herr talman! Vi har fått en allt livligare försvarsdebatt i vårt land. Detta är att hälsa med tillfredsställelse, då vårt försvar är en hela folkets angelägenhet. Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att den nya regeringen inte med ett ord berör försvaret i sin regeringsförklaring. Flera talare har varit inne på detta. I regeringsförklaringen sägs det: "Vår neutralitetspolitik måste förenas med ett aktivt arbete för frihet och rättvisa i världen." Detta är gott och väl, men det borde rimligtvis ha kompletterats med hur regeringen ser på försvaret av denna neutralitetspolitik. Inte minst hade detta varit önskvärt mot bakgrunden av de alltmer högljudda och oroande kraven på minskning av det militära försvaret.

Den försvarsdebatt som förs har delvis gått snett på grund av att den förs utifrån en bedömning av främst det politiska läget i dagens Europa. Man ser inga omedelbara krigsrisker utan bedömer läget som om det vore möjligt att ytterligare begränsa anslagen till försvaret. Det är ett resonemang av 20- och 30-talsmodell, ett resonemang som ledde till försummelser som vi senare fick betala dyrt. Vi kan vara tacksamma över att priset inte blev högre.

Ingen bedömer väl den utrikespolitiska situationen som för dagen hotande, men vi vet å andra sidan att det pågår en enorm upprustning runt om i världen och inte minst i vår närmaste omvärld – i Europa. Det avgörande för försvarets framtida inriktning och för de resurser som det behöver tilldelas är emellertid hur vi ser på den internationella utvecklingen på längre sikt. Det är ju ändå denna som måste ligga till grund för våra försvarsbeslut. All försvarsplanering – inte minst utläggandet av materielbeställningar – är ett arbete på lång sikt.

I centrum för den försvarspolitiska debatten har sedan länge stått frågan om anskaffandet av ett lätt attack- och skolflygplan – om det skall bli B3LA, köp utifrån eller eventuellt licensbygge. Till detta har nu senast även kommit upp en diskussion huruvida marinen skall köpa den amerikanska sjömålsroboten Harpoon eller den svenska 04 Turbo, som är en vidareutveckling av roboten 04 E, vilken är avsedd för attackversionen av Viggen.

Jag har förståelse för att marinchefen vill köpa den robot som går att erhålla så snart erforderliga medel anvisats. I den kraftiga nedskärning som sker av det svenska försvaret har marinen kommit hårt i kläm. Anledningen härtill är de reellt sett ständigt minskande försvarsanslagen. Försvarsanslagen har

Onsdagen den
25 oktober 1978

*Allmänpolitisk
debatt*

mera anpassats till tillfälligt ansträngda budgetlägen än till de uppgifter som statsmakterna lagt på försvaret. Detta kan i längden inte få fortsätta.

I den nuvarande regeringens deklaration av den 18 oktober talas om ett ökat stöd till forskning och utveckling. Vidare heter det: "Det är en central uppgift att fullfölja arbetet på att skapa balans i samhällsekonomin och stärka Sveriges ställning som industrination i främsta ledet." Jag har definitivt ingenting emot en sådan målsättning. I konsekvens med denna deklaration måste det vara naturligt att satsa på avancerade framtidsindustrier med högt teknologiskt kunnande. Det bör vara naturligt att slå vakt såväl om den inhemska flygindustrin som om svenskt robotkunnande. Mot den bakgrunden bör försvaret i största möjliga utsträckning köpa inhemska vapen och vapensystem.

Det kan utifrån ett snävt ramtänkande och i ett kort perspektiv te sig ekonomiskt fördelaktigt att importera viss försvarsmateriel. Säkerhetspolitiskt är det på längre sikt ett vågspel. Vi kan komma i en situation då ingen vill sälja till oss, därför att varje land – inte minst stormakterna – vill se om sitt eget hus. Det är i så fall en situation där vi på grund av avsaknad av en egen högt utvecklad försvarsindustri verkligen vore i behov av att få köpa utifrån. Den säkerhetsrisken får vi inte ta.

Vi har under senare år lagt ut mångmiljardbelopp för att klara sysselsättningen även inom branscher där vi vet att det inte är fråga om utveckling, utan om avveckling. Att i det läget nu successivt avveckla framtidsindustrier och friställa många människor, som kan utveckla och tillverka vapen och vapensystem som vi behöver, kan inte vara samhällsekonomiskt försvarbart och skulle stå i strid med av mig tidigare citerade avsnitt ur regeringsdeklarationen av den 18 oktober.

Få orter i landet är så försvarsberoende som Linköpings kommun. Om det inte skulle bli fråga om fortsatt utveckling av flygplan eller av sjöroboten skulle det få rent katastrofala följder för många människor, som är direkt specialiserade på dessa områden, liksom för kommunen. Till detta kommer att det nybildade halvstatliga Datasaab så sent som i förra veckan varslade om uppsägning av 142 tjänstemän i Järfälla och 43 i Linköping. Denna utveckling är oroande. Även här gäller det dock en framtidsindustri, där Datasaab i Linköping i samarbete med den tekniska högskolan i Linköping bör kunna utgöra ett utvecklingscentrum för svensk dataindustri. Detta har också mycket starkt understrukits i Länsrapport 1978 från länsstyrelsen i Östergötland.

Jag skulle i detta sammanhang vilja rikta mig direkt till Bengt Gustavsson, som talade om alternativ produktion. Jag tror att varje kommunalman och varje ansvarig på Datasaab vore mycket intresserad av att få klart utsagda tips på denna alternativa produktion. Herr Gustavsson kan ju inte vara ovetande om att man på Saab-Scania's flygdivision utvecklar en lång rad civila produkter, men att dessa rimligtvis inte kan ge sysselsättning åt de ingenjörer på utvecklingsidan som man f. n. har.

Herr talman! Jag har vid flera tillfällen haft anledning att här i riksdagen ta upp frågan om det dubbla medborgarskap som många medborgare i vårt land

mot sin vilja tvingas acceptera. Detta dubbla medborgarskap förekommer i många sammanhang, men får allvarliga konsekvenser främst när det gäller svenska medborgare som även är medborgare i någon av öststaterna. Problemen är speciellt stora för svenska medborgare som kommer från de av Sovjetunionen ockuperade staterna Estland, Lettland och Litauen.

I går ställdes i Riga den svenske medborgaren Laimonis Niedre inför rätta i Riga anklagad för spionage. Rättegången sker bakom lyckta dörrar, så det svenska konsulatet i Riga har inte beretts möjlighet att närvara eller att bistå honom. Jag vet inte vad den svenska regeringen vidtagit för åtgärder i fallet Niedre, men jag utgår från att man verkligen gjort allt som går att göra.

Arbetet med att söka befria svenska medborgare av baltisk härkomst från det dubbla medborgarskapet har pågått länge. Låt mig erinra om att för tolv år sedan gjordes av mer än 7 500 balter i Sverige en vädjan till dåvarande statsministern, vari bl. a. framhölls: "Jag vill att frihetslandet Sverige på administrativ väg befriar mig och mina efterkommande från varje formell samhörighet med Sovjet. Jag vill vara lojal medborgare i Sverige. Jag vill icke bli betraktad som lojalitetsskyldig mot det land och den regim som med våld och förtryck förintade det fria Estland, Lettland och Litauen." Herr talman! Jag kan förstå dem.

Den 27 april 1976 besvarade dåvarande utrikesministern Sven Andersson en av mig framställd interpellation angående bl. a. det dubbla medborgarskapet. Han framhöll "att denna fråga på svenskt initiativ tagits upp med sovjetiska vederbörande" och att "det är vår förhoppning att de skall leda till positivt resultat".

Ja, fortfarande väntar främst balterna i Sverige på lösningen av detta problem. Jag vill understryka vikten av att fortsätta och energiska insatser görs från regeringen för att nå en överenskommelse med Sovjetunionen. Detsamma gäller arbetet med att snabbt se till att Laimonis Niedre blir fri från fångenskapen i Riga, så att han snarast får återvända hem till Sverige.

I höst driver östeuropeiska solidaritetskommittén bl. a. en namninsamling under den s. k. Baltikumappellen. Den utmynnar i två krav:

1. att den svenska regeringen måste erkänna Estlands, Lettlands och Litauens rätt till självbestämmande och
2. att den svenska regeringen måste kräva av den sovjetiska regeringen att balternas dubbla medborgarskap slopas.

Denna appell, liksom den nu pågående rättegången i Riga, understryker ytterligare kravet på snabba insatser från regeringen.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strindberg tog i samband med sitt resonemang om flygindustrin med all rätt upp frågan om kravet på alternativ sysselsättning. Jag kan nämna att den socialdemokratiska partikongressen verkligen ägnade dessa frågor stor uppmärksamhet. Det var förresten anställda inom flygindustrin eller i varje fall företrädare för berörda orter, som herr Strindberg också väl känner till, nämligen Lars-Erik Johnsson, Göthe Andersson och Bernt Johnsson, som lämnade underlag till ett förslag där kongressen uttalade

att man bör verka för en meningsfull alternativ produktion och annan verksamhet för anställda inom försvarsmaterielindustrin och försvarsorganisationen. Större krav, sade kongressen, måste ställas på försvarsindustrins företag att medverka till alternativ produktion.

Men naturligtvis har också samhället sitt stora ansvar. Flygindustrikommittén skall ju, som jag redan nämnt, snart avlämna sitt betänkande. Jag är övertygad om att den har en del att säga på den här punkten. Jag kan för min del säga att de 350 milj. kr. som ges ut på utvecklingsarbete för ett flygplan som det inte har fattats något politiskt beslut om kunde ha använts på ett klokare sätt.

Vi har vår försvarsindustri för att den skall förse vårt försvar med den materiel som försvaret behöver, men om industrin och de anställda kommer i ett sådant läge att samhället inte kan ta fram ett projekt som det har funnits förhoppningar om inom industrin, då är det verkligen angeläget att alla parter tar sitt ansvar. Det måste vara fel att som den nu avgångna trepartiregeringen gjorde bita sig fast vid ett projekt som med så stor sannolikhet inte skulle komma till utförande. Blockregeringen har verkligen blockerat den här frågan på ett sätt som den bör känna tungt ansvar för.

PER-OLOF STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Att den socialdemokratiska partikongressen ägnade den här frågan stor uppmärksamhet var i och för sig värdefullt, men jag har inte sett att det löst några problem för Saab-Scantias produktion. Jag tror att om vi har ett läge där svensk industri inte utnyttjar sin kapacitet, så beror det på att man inte hittat de produkter som man skulle kunna sälja. Bengt Gustavsson kan vara övertygad om att om det i dag finnes varor som skulle kunna produceras och säljas, så skulle de varorna också vara i produktion.

Talet om alternativ sysselsättning är dessutom från rent samhällsekonomiska synpunkter märkligt. Jag tror att vi är eniga om en sak, nämligen att det svenska flygvapnet skall ha en ny generation flygplan. Då är frågan vilket som ur samhällsekonomisk synpunkt är mest försvarbart, och då inte bara med hänsyn till försvarsramen – att vi själva vidareutvecklar och producerar flygplan eller att vi köper dem utifrån. Jag kan inte finna annat än att det ur samhällsekonomisk synpunkt måste vara betydligt fördelaktigare att fortsätta utvecklingen av ett nytt flygplan.

Jag kan inte se att försvarsindustrin uteslutande är en belastning för det svenska samhället. Bengt Gustavsson måste lika väl som jag vara medveten om att en lång rad produkter har kommit ut på marknaden vid sidan av försvarsmateriel. Som exempel kan jag nämna Saab-bilen, datatekniken, elektronisk apparatur m. m. som används i civil verksamhet. Det får man inte glömma bort, herr Gustavsson.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vem har sagt att försvarsindustrin är en belastning? Några spin-off-effekter har väl framkommit, även om jag tror att man överdrivit detta en hel del. Men framför allt gör ju försvarsindustrin och de som verkar

där en god insats när de förser vårt försvar med den materiel som det behöver.

Jag tackar herr Strindberg för det förtroende som han uttalade för den socialdemokratiska partikongressen, men nog är det väl ändå väl mycket begärt att en partikongress skall lösa de problem som har föranletts av att den tidigare regeringen låst sig i en fråga. Det blir tillfälle att återkomma till en sakdebatt.

Alla tecken tyder på att det här planet inte kommer att tillverkas – man kommer att söka andra lösningar. I det läget tycker jag att det är litet egendomligt att en företrädare för det parti som främst har förordat det projektet riktar kritik mot mig. Ansvaret ligger på ett håll som står herr Strindberg närmare. Man har låst sig fast vid det här projektet – låt vara att man själv trott på det. Men man borde ha insett att andra inte tror lika mycket på det och att det finns stora risker eller chanser – hur man nu vill se det – att projektet inte kommer till utförande.

PER-OLOF STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller Saab vill jag bara erinra om att Saabs uppgift när det en gång i tiden tillkom – och detta skedde i fullt samförstånd med statsmakterna – var att bygga flygplan för det svenska försvarets räkning. Den uppgiften har Saab fortfarande.

Om herr Gustavsson tolkade mitt tidigare inlägg som ett uttalat förtroende för den socialdemokratiska partikongressen har han sannerligen inte stora pretentioner.

GILLIS AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Mitt ärende i dag är egentligen problemet med våra järnbruk och sysselsättningen där. Men allra först några korta kommentarer om vår import, speciellt under den lågkonjunktur vi nu har.

Vi importerar snart allt vad vi behöver i klädväg. Vi importerar över 60 % av vår stålkonsumtion. Osv.

Jag tror att vi har världens mest effektiva importörer. Sammanlagt lär det finnas över 5 000 anställda som på detta sätt hjälper till att ta död på vår egen industri. Filosofin för grossisterna tycks för varje affär vara: Några kronor mera i vinst, även om det gör tusentals kronor i förlust eller utgift för samhället. Det senare är ju inte importörens affär. Det finns inget national-ekonomiskt tänkande här. Borde vi inte i samhällets intresse se över om det finns något att göra innan det är alldeles för sent?

Vi kanske också behöver se över upphandlingsförordningen för våra statliga verk. Det finns väl redan nu möjlighet att ta sociala hänsyn vid en eventuell upphandling. Tyvärr finns det knappast någon verkschef som köper en svensk vara som är något dyrare, eftersom han i så fall inte får täckning för sin sociala insats. Eller som en verkschef sade: Inte får jag mer pengar för att jag betalar 65 öre mer för en skjorta från Sverige än jag kan få den för i Egypten.

Jag tror det finns en hel del att göra beträffande vår import utan att vi därför

går så långt att vi blir anklagade för protektionism, både i det ena och i det andra fallet.

Så till den pågående s. k. strukturrationaliseringen. Enligt många s. k. experter, inte minst den sprängda regeringens Bostongrupp, har våra dominerande exportindustrier sin storhetstid bakom sig. Det gäller järn, stål, massa, papper, varv osv. Utomlands har de billigare råvaror än vi har, träden växer fortare etc. Inom stål får vi visserligen ut mera per arbetare, men där är lönekostnaderna hos oss så mycket högre än hos våra medtävlare i andra länder att vi ändå får svårt att hålla ställningarna. Man undrar här om det är den sydkoreanska lönenivån experterna tänker på.

Bostongruppen säger också att framtida investeringar blir så stora att staten måste ta ledningen med sikte på mera exportfriska industrier – i och för sig riktigt. Vidare menar gruppen att detta måste ske i samarbete mellan stat, näringsliv och fackföreningar. Man glömde bara att tala om hur nödvändiga arbetarrörelsens föreslagna struktur- och löntagarfonder kommer att bli i det sammanhanget. Vi kan gott lämna Bostongruppen därhän t. v.

När det sedan gäller våra egna basnäringar tror jag för min del absolut inte att vi i Sverige skall behöva kasta yxan i sjön. Vi har även här på sikt lika stora möjligheter som andra länder. Fortfarande har vi både skickliga yrkesarbetare och företagsledare, som tillsammans är en tillgång om utvecklingen går i rätta spår.

Att strukturrationaliseringen måste innebära sammanslagningar till större enheter är heller inte givet. Jag har från riksdagens upplysningstjänst fått bekräftat att det i Italien, USA och ett antal andra länder under 1970-talet – märk väl – har byggts små stålverk på mellan 150 000 och 500 000 ton, vilka har nått tillfredsställande resultat trots att stordriftsfördelarna är så påtagliga inom stålindustrin. Stora stålverk är i regel på över 4 miljoner ton.

Kännare av stålbranschen nämner bl. a. följande fem faktorer som förklaring till de små verkens goda resultat:

1. Produktionen baseras på skrot som hämtas från lokal råvarumarknad, dvs. skrot från omkringliggande industrier plus eget fallande skrot. Jag vill här gärna skjuta in en tumregel: Ca hälften av allt svenskt skrot faller söder om linjen Göta kanal, vilket är av intresse för den ort som jag själv representerar.

2. Man producerar för en lokal marknad och har därför låga transportkostnader.

3. Man har ett relativt snävt sortiment, varför man kan uppnå förhållandevis långa serier för varje produkt.

4. Stålverken kan tack vare sin litenhet vara flexibla i förhållande till marknadens växlande krav.

5. Man kan lätt ställa om produktvalet och kan även producera på lager, eftersom det inte blir alltför stora kvantiteter.

Dessa omständigheter bidrar bl. a. till att man får låga produktionskostnader och kan tillämpa priser som ligger under Kol- och stålunionens, alltså CECA:s baspriser. Detta nämner jag som ett bevis för att Sveriges stålhantering inte kan frälsas enbart med stordrift.

Vi har några s. k. små järnbruk i Sverige, liknande dem i Italien, i Amerika och även i England m. fl. länder. Jag skall omsätta mina synpunkter på det av dessa som jag känner bäst till – nämligen järnbruket på min egen hemort, Boxholm. Produktionen vid detta järnbruk är 180 000 – 200 000 ton. Där finns f. n. 650 anställda. Bruket ligger alltså i nivå med de mindre stålverken i de länder som jag har nämnt, stålverk som ju har byggts så sent som på 1970-talet. Järnverket är den dominerande industrin på vår ort med 70 % av all sysselsättning i kommunen. Det har just de konkurrensfördelar som kännare av stålbranschen nämner under de relaterade fem punkterna.

Ja, vad säger då herrar utredare och industridepartementet? "Nej, Boxholms Järnbruk skall absolut inte läggas ner! Men metallurgin är inte ekonomisk. Det är bättre att ni köper ämnen från andra bruk." Så går resonemanget bland herrar utredare och inom departementet. Men de anställdas företrädare i Boxholm liksom, vad jag har kunnat erfara, företagsledningen är av en annan mening.

25 % av produktionen eller drygt 40 000 ton utgörs av s. k. speciella kvaliteter, bl. a. kisellegerat fjäderstål, otätat material, smidesmaterial osv. Inget av detta kan stränggjutas med den teknik som finns i dag, utan måste utvalsas från göt, tillverkade i martin- eller elektrostålugn.

Från den 1 januari 1979 måste driften vid befintlig martinugn ökas med ett skiftlag – från fyra till fem – för att tillgodose behovet av just dessa göt som vi inte kan få från andra leverantörer till de priser och poststorlekar som vi kan tillverka i egen anläggning.

Utvecklingen visar också att vi går mot allt högre kvaliteter, och under en femårsperiod är det inte orealistiskt att tro att ökningen blir 50 % av det material som vi i dag räknar som speciella kvaliteter.

När nuvarande metallurgi skall ersättas, skall det enligt de anställdas absoluta mening investeras i en mindre elektrostålugn för tillverkning av just dessa kvaliteter. Metallurgin får ej sjabbas bort, säger man. Om så sker är det början till slutet för det hittills så framgångsrika järnbruket, anser de anställda.

För tydlighetens skull måste jag här säga att för enklare kvaliteter av stränggjutet material är det däremot inte realistiskt att skaffa egen utrustning för tillverkning i Boxholm. Dessa ämnen går lätt att köpa.

Herr talman! Tyvärr har jag känt det nödvändigt att ta upp en del som kan betecknas som detaljer av denna kammare. Men dels anser de anställda i företaget att det måste belysas på detta plan innan det blir för sent, dels vill jag offentligen tillkännage den oro som vi i kommunens ledning känner inför hotet om indragning av metallurgin i Boxholm. Vi har här hört talas om alternativ produktion i Linköping. Att ta bort 250 anställda, som det rör sig om, i en kommun av Boxholms storlek motsvaras av 5 000 friställda i Linköping eller 50 000 i Stockholm.

Herr talman! Så gör man inte när det finns en bättre lösning.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Den icke-socialistiska tvåårsregeringen har fått ett gott ekonomiskt eftermäle. Sverige har genomlidit och genomlider fortfarande den värsta ekonomiska krisen sedan vår ekonomiska statistik kom i gång i slutet av 1800-talet. Men just nu pekar nästan alla ekonomiska indikatorer uppåt.

De främsta bedrifterna var att på två år vända handelsbalansen från minus till plus och att få ned inflationen från en tvåsiffrig nivå till den nollinflation vi haft de senaste månaderna.

Detta är positivt och bra. Men det är tyvärr nödvändigt att också peka på de negativa och mörka dragen i bilden. På flera områden är problemen fortfarande mycket stora.

Underskottet i bytesbalansen är fortfarande stort. Däremot har handelsbalansen förbättrats. Det beror på ökad export och återvunna marknadsandelar. Men handelsbalansen har också förbättrats av negativa faktorer: Vi har i Sverige haft en konsumtionsminskning som medfört minskad import. Vidare har svensk industri f. n. en låg investeringsgrad. Det innebär att vi inte har råd att importera från utlandet och att vi inte köper maskiner från utlandet.

De låga investeringarna inom industrin är ett av de dominerande problemen. De innebär att industrins utrustning successivt har blivit nedsliten utan att ersättas med ny. Lägg till detta att en betydande del av de investeringar som gjorts är exempel på ineffektiv kapitalanvändning. De har inte kommit till av affärsmässiga skäl utan tack vare betydande subventioner. Under en rad år har soliditeten i de svenska företagen sjunkit. Det innebär att företagets riskvillighet har minskat. De nödvändiga investeringar som kan leda till nya exportprodukter kan därför dröja länge än.

Det låga kapacitetsutnyttjandet i svensk industri består. Det innebär att människor går undersysselsatta, maskiner står och fabriker är tomma. Detta är ett slöseri med resurser och innebär att en vändning vad gäller arbetslöhetssiffrorna kommer att dröja. Många företag har under de dåliga åren rationaliserat driften och skurit bort olönsamma enheter, samtidigt som de behållit personalen. Det tar sig uttryck i ett produktionsgap, som gör att sysselsättningen kommer att släpa efter konjunkturen.

Det sista, och kanske nu mest allvarliga, problemet är den risk för inflation som kännetecknar ekonomin. Genom en åtstramande politik dämpade den förra regeringen efterfrågeinflationen. Tack vare löneavtalet och sänkningen av arbetsgivaravgiften har kostnadsinflationen hållits i schack. Samtidigt har vi nu en överlikviditet i det ekonomiska systemet, vilket gör att vi riskerar en monetär inflation. Penningmängden ligger f. n. ungefär 20 % över fjolårsnivån – bl. a. naturligtvis beroende på de stora statliga budgetunderskotten och det höga sparandet. Denna situation kan mycket lätt explodera i inflation.

Redan den förra regeringen talade om att det nu var dags för en stimulans av konsumtionen. Så länge det finns ledig kapacitet i ekonomin är en stimulanspolitik motiverad. En sådan minskning av konsumtionen som vi

har haft under de senaste åren leder alltid till betydande ekonomiska problem – inte bara för hushållen. Konsumtionsminskningar slår främst mot den industri som producerar för hemmamarknaden. Hemmamarknadsindustrin består till stor del av små och medelstora företag, vilka alltså drabbas hårdast. På sikt får detta också negativa effekter för möjligheten att exportera. Vi vet ju att många nya idéer – ofta de bästa – kommer fram genom nya småföretag. Men få gör en produkt som kan säljas direkt till Saudi-Arabien. Man måste börja hemmavid och skapa sig en hemmamarknad, innan export kan bli aktuell. Därför hotar en svag svensk hemmamarknad den nödvändiga förnyelsen av svensk industri.

Att stimulanser behövs i svensk ekonomi är de flesta nu överens om. Vad vi måste diskutera är när stimulanserna skall sättas in och hur stora de skall vara. Vad vi beslutar här i riksdagen får ofta inte effekt förrän om ett halvår. Om t. ex. konjunkturinstitutets och LO-ekonomernas prognoser stämmer, kommer vi om ett halvår knappast att behöva ytterligare stimulanser. De behövs nu. Det är också nödvändigt att industriinvesteringarna ökar, samtidigt som konsumtionen går upp. Om människor förväntar sig en snabb förbättring av ekonomin och vi dessutom har en stark likviditet i det ekonomiska systemet, finns betydande risk för att penningöverskottet snabbt förvandlas till konsumtion. Det som då kan inträffa är att den ökade efterfrågan träffar flaskhalsar i ekonomin och därmed bidrar till efterfrågeinflation. Löneglidningen kommer i gång, och vi har också en kostnadsinflation.

Den svåra uppgift som vi i riksdagen står inför är därför att stimulera ekonomin samtidigt som balansen inte får rubbas. LO-ekonomerna inser detta, när de i sin nya rapport varnar för "att pynta valåret 1979 med diverse skatteeftergifter och stödåtgärder som inte har plats i ett sammanhängande saneringsprogram för ekonomin". En minoritetsregering har alltid svårt att driva antiinflationistisk politik. Om stimulanser går det att nå enighet – om åtstramningar kan det vara långt svårare.

Visst ser det bättre ut för svensk ekonomi. Men bytesbalansen är fortfarande negativ, industriinvesteringarna låga, deflationsgapet betydande och arbetslösheten stor. Lägg därtill inflationsrisken. Detta visar att vi bör akta oss för att måla dagens ekonomiska situation i alltför glada färger.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Fram till valet 1976 hade svenska folket under många årtionden kunnat glädja sig åt en aktiv socialdemokratisk regeringspolitik – den offentliga sektorns expansion, utbyggnaden av trygghetsreformerna, sysselsättningspolitiken, näringspolitiken, arbetslivets förnyelse osv. Vid valet 1976 var det dock en hel del väljare som tyckte, att nu har socialdemokraterna suttit så länge vid makten, att det inte skulle skada om de borgerliga partierna fick chansen att visa vad de kunde åstadkomma.

När det gäller resultatet av den borgerliga trepartiregeringens arbete, skriver ledarskribenten i Aftonbladet den 13 oktober bl. a. följande: "Om någon i valrörelsen 1976 skulle sagt att landets löntagare skulle få sänkt standard efter tre år med borgerligt styre, skulle de borgerliga partierna, stödda på sina tidningar, ha tillbakavisat påståendet som falsk propaganda. Men så blir det. Standarden kommer att vara lägre i september 1979 än den var i september 1976. Om någon skulle ha hävdatt att inkomstorättvisorna skulle skärpas, skulle samma sak ha inträffat. Men sanningen är att klyftorna har ökat. Detsamma gäller arbetslösheten, penningvärdet och industriinvesteringarna." I anslutning till utvecklingen under de gångna två åren skall jag med några få siffror här styrka Aftonbladets påståenden. Visserligen har några av de här uppgifterna tidigare nämnts i debatten, men de förtjänar att upprepas.

Bruttonationalprodukten var under andra kvartalet i år 3,5 % lägre än under tredje kvartalet 1976. Industriinvesteringarna beräknas på två år ha minskat med 30 %. Under samma tid har industrissysselsättningen minskat med 99 000 personer.

Mellan oktober 1976 och augusti 1978 steg konsumentpriserna med 20 %. Priset på mat har stigit med 25 %. Den privata konsumtionen har på 18 månader dragits ned, lågt räknat, med 3,5 %. Sedan september 1976 har reallönen för industriarbetare sänkts, lågt räknat, med 5 %.

Arbetslösheten har nära nog fördubblats. 108 000 människor är i dag öppet arbetslösa, varav drygt 50 000 är ungdomar.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta min mörka sifferserie med liknande facit. Men jag slutar här.

Mot denna bakgrund vågar jag ändå hävda att den borgerliga trepartiregeringen har sänkt levnadsstandarden för de stora folkgrupperna i landet. För att få fart på ekonomin och långsiktigt förstärka produktionen har vi socialdemokrater bl. a. föreslagit ett kraftigt förstärkt stöd till industrins investeringar och till utvecklingsarbete, t. ex. genom strukturfond och olika förslag till stimulansåtgärder på det ekonomiska området. Våra förslag har dock avslagits av den borgerliga majoriteten här i riksdagen. Det är därför mycket positivt när statsminister Ola Ullsten här i dag meddelar att man kommer att lägga fram förslag på dessa områden. Efter ett sådant uttalande borde det nu vara möjligt att få igenom de socialdemokratiska förslagen, t. ex. vårt krav på ett extra barnbidrag.

Jag kan försäkra att debatterna om näringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken på partikongressen starkt präglades av den oro som ombuden kände över den höga arbetslösheten, liksom över den brist på åtgärder för att mer långsiktigt tackla näringslivets problem som den borgerliga trepartiregeringen visat prov på. Kongressen ställde sig också bakom kravet på att rullande framtidsplaner bör upprättas i nära samarbete med den svenska industrin och de anställda i företagen, i syfte att kartlägga behovet av nödvändiga åtgärder och insatser från samhälle och företag.

Jag vill gärna i det här sammanhanget erinra om Hällekis i mitt hemlän. Vi minns väl alla det lilla samhället på Kinnekulle, som hotades av utplåning när

cementfabriken skulle läggas ned. Vi vet att lösningen blev Rockwool, som har byggt en ny fabrik för 100 milj. kr. på orten. Enligt tidningen Lambda-Världen kommer anläggningen att stå helt färdig i maj månad nästa år och producera 35 000 ton mineralull. Personalstyrkan kommer under perioden att successivt öka fram till färdigställandet. Efter semestern 1979 beräknas antalet anställda uppgå till 200 personer. De allra flesta av dem har tidigare varit anställda på cementfabriken i Hällekis. Enligt fabriksklubbens ordförande Berndt Jansson är det ett typexempel på hur det skall gå till när en dominerande industri på en ort tvingas lägga ned. Enligt min mening är det ett bra exempel på hur ett samarbete mellan samhälle, företag och anställda kan leda fram till ett för alla parter gynnsamt resultat. Genom detta betydelsefulla arbete har man lyckats med uppgiften att uppfylla människors grundläggande och rättmätiga krav på sysselsättning i hemorten. För det fortsatta sysselsättningspolitiska arbetet borde det vara angeläget att noggrant studera utvecklingen i Hällekis.

Herr talman! I dag måste vi tyvärr räkna med en kraftig minskning av antalet jobb inom industrin i övriga delar av Skaraborgs län. De kommuner som här i första hand är i fara är Skövde, Falköping och Tibro, vilka alla har mycket negativa prognoser inför framtiden. Prognoserna för industrins utveckling i Gullspång, Grästorp, Hjo och Töreboda visar även på en minskad sysselsättning. Detta är en allvarlig utveckling som måste stoppas om inte många av länets kommuner ohjälpligt skall hamna i bakvatten.

Det som är mycket oroande är att industriinvesteringarna fortfarande ligger mycket lågt. Detta gäller i stor utsträckning i mitt hemlän. Det är klart att om vi skall kunna säkra sysselsättningen åt invånarna krävs först och främst en ekonomisk och industriell tillväxt. Den socialdemokratiska partikongressen underströk också kraftigt behovet av en förbättrad kapitalförsörjning för att hävda sysselsättnings- och välfärdsutvecklingen.

Jag har vid flera tillfällen här i kammaren under de senaste åren haft anledning att ta upp sysselsättningsproblemen i Skaraborgs län. I dag måste jag konstatera att arbetsmarknadssituationen i länet är dystrare än kanske på mycket länge. Detta gäller särskilt för ungdomarna. Tillsammans med kvinnorna har de drabbats särskilt svårt. F. n. är ca 2 800 arbetslösa i länet. Det är en ökning med cirka 25 % under det senaste året. Men det allra mörkaste inslaget i bilden är ändå ungdomsarbetslösheten. Omkring 1 200 ungdomar under 25 år var arbetssökande som saknade ett arbete. Till detta kommer att huvudparten av dem som sysselsätts med beredskapsarbeten är ungdomar.

I Mariestads-Tidningen den 4 oktober i år säger Claes Ekholm på arbetsförmedlingen i Mariestad bl. a. följande: Det känns ganska hopplöst att jobba som arbetsförmedlare just nu. Det enda vi har att erbjuda ungdomar i dag är beredskapsarbeten och de ger ju bara en tillfällig lösning. Om sex månader är ungdomarna tillbaka här igen.

Herr talman! Av personlig erfarenhet vet jag att det är mycket svårt att vara ung och inte vara eftertraktad på arbetsmarknaden. Vi vet att arbetslöshet passiviserar och att det för många ungdomar finns ett samband mellan

brottslighet och arbetslöshet. Lars Sandberg – ordförande i sysselsättningsutredningen – har sagt att vad som krävs är ett samlat grepp, en kombination av långsiktiga åtgärder på utbildningssidan, inom arbetsmarknadspolitiken, den ekonomiska politiken och näringspolitiken. För att på kort sikt kunna förbättra ungdomarnas läge rekommenderar han det förslag hans utredning lagt fram om att såväl de offentliga som de privata arbetsgivarna skall kunna åläggas att anställa ett visst antal ungdomar.

Vid partikongressen antogs ett särskilt uttalande om sysselsättning och ungdomsarbetslöshet. I uttalandet konstateras bl. a. att det behövs en förstärkt arbetsmarknadspolitik. Alla arbetsgivare som har möjlighet måste vara skyldiga att ställa upp med praktikplatser för ungdomar. Utbildning med varvad teori och praktik måste komma till stånd i hela landet. Arbetsförmedlingarna måste få tillräckliga resurser.

Jag är övertygad om att när ministären Ullsten kommer att lägga fram förslag som syftar till att förverkliga målsättningen "arbete åt alla" kan hans regering räkna med ett starkt stöd här i kammaren.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Göteborgs-Posten redovisade den 20 oktober i år den svenska industrins "problembarn" i ett stort och väl genomarbetat reportage. Vilka är då "problembarnen"? Ja, de flesta torde kunna instämma i tidningens uppräknade krisbranscher: varven, tekoindustrin, rederierna samt skogs-, stål- och gruvindustrierna. För en göteborgare är det naturligt att med förstämning notera, att bland krisbranscherna finns två av regionens dominerande verksamheter med, nämligen varven och rederierna, vilket i sin tur automatiskt medför bekymmer även för Göteborgs hamn med dess inofficiella status som nordisk centralhamn.

I detta anförande kommer jag att i stort sett koncentrera mig på varvsnärings svårigheter i Göteborg och kommer endast marginellt att beröra svårigheterna för rederierna.

Inledningsvis måste jag tyvärr instämma i regeringens pessimistiska syn på de svenska varvens möjligheter att inom överskådlig tid teckna lönsamma kontrakt på större tank- och lastfartyg. Ett mycket påtagligt exempel på svårigheterna på denna marknad anser jag vara det japanska jätteföretaget Mitsubishi för drygt ett år sedan färdigbyggda, hypermoderna storvarv i Singapore, som till dags dato inte lyckats teckna ett enda kontrakt, varför hela varvet f. n. ligger i "malpåse".

Att jag inte är ensam om denna pessimistiska bedömning framgår av en förstasidesartikel den 17 oktober i Skeppsbyggaren, som är personaltidning för Götaverkenbolagen i Göteborg: "Skeppsbyggaren" har frågat ordförandena i tre av våra fackklubbar och en representant för koncernledningen om hur de ser på hotet mot de enskilda götaverkarnas/eriksbergarnas jobb. Alla vill kämpa för att en personalnedskärning skall kunna göras utan arbetslöshet som följd, men de ser ändå varsel, uppsägningar och arbetslöshet som ett realistiskt hot. Tillsammans ger de fyra en pessimistisk och mörk bild av vår situation. Svårigheterna och problemen är många, nu och framöver, och

några goda lösningar är det svårt att finna. I intervjuerna påpekas också att vi inte bara har en personalnedskärning före 1982 att frukta; redan om ett år får vi av allt att döma en ordentlig svacka i sysselsättningen.”

Mot denna bakgrund vill jag bara än en gång beklaga det faktum att övriga partier våren 1976 inte stödde mitt initiativ och centerpartiets reservation för en kraftfull satsning på alternativ produktion vid Götaverken redan då. Härigenom förlorades mycket värdefull planeringstid, varför de japanska varven på detta område fått ett olyckligt försprång och redan tecknat vissa order på de områden där Göteborgsvarven nu vill satsa resurser på alternativ produktion. Eftersom varven i Göteborg har en allsidigt mycket skicklig tjänstemanna- och arbetarstam tror jag dock att det finns goda utsikter att en snar, kraftfull och målmedveten satsning på detta område skall ge värdefull lönsam sysselsättning på litet sikt. Detta får dock inte undanskymma svårigheterna att effektivt konkurrera med japanska och koreanska varv.

Vad är alternativ produktion?

I pressen och även bland de anställda har diskuterats huruvida flytande produkter som bostadsriggar, hotell, fabriker och fartygsdockor skulle betraktas som alternativ produktion. Jag anser det visserligen självklart att så är fallet men finner det ändå angeläget att riksdag och regering nu fastslår att nyssnämnda och liknande produkter skall betraktas såsom alternativ produktion och skall få tillverkas vid Göteborgsvarven.

Hur få order på alternativa produkter?

Alla vet att det är svårt att skaffa order på produkter så länge man inte kan hänvisa till anläggningar etc. som man redan gjort och som kan studeras i färdigt skick och i verksamhet. I Göteborg har varven tillgång till specialister på såväl tjänstemanna- som arbetarsidan – förutom på traditionellt båtbyggeri på områden som motor-, ångteknik-, rörläggeri- m. fl. konstruktioner. Detta bör öka möjligheterna att med framgång konkurrera med exempelvis japanerna vid tillverkning av flytande fabriker och hotell. Behov av sådana produkter torde erfarenhetsmässigt förefinnas i flera av de utvecklingsländer som vi inom ramen för u-landsbiståndet ger betydande ekonomiskt stöd.

Jag är medveten om att många inom SIDA är motståndare till s. k. bundet bistånd, och under mera normala arbetsmarknadsförhållanden har jag förståelse för detta. Men i den exceptionella situation som de svenska storvarven nu befinner sig i anser jag det självklart att SIDA bör undersöka möjligheterna att till vissa länder söka få ge stödet i form av en flytande fabrik, ett flytande hotell, en fartygsdocka e. d., som tillverkats av exempelvis Götaverken. På detta sätt skulle man kanske ganska snabbt få till stånd ett par anläggningar i u-länderna, som sedan kunde fungera såsom referensanläggningar för de svenska varvens kapacitet på detta område. Sedan borde Götaverken m. fl. med betydligt större utsikt till framgång kunna konkurrera om andra order världen över.

Skulle inte varven vidare kunna inriktas på att mera tillgodose svenska behov?

Ingen torde vara okunnig om att varven de närmaste åren måste syssla med en hel del olönsam produktion för att inte bli nödsakade att friställa personal.

Jag anser dock att det är angeläget att i all möjlig mån tillse, att dylik förlustbringande produktion inte kommer andra länder till godo. Att exempelvis leverera fartyg till underpris till u-länderna befarar jag snabbt kan leda till ökad arbetslöshet inom den redan hårt trängda svenska rederinäringen. Varför då inte i stället inrikta sig på produkter som kan komma det svenska samhället till godo? Givetvis måste förlustbringande produktion minimeras, men övergångsvis måste den accepteras.

Som exempel på dylik produktion skulle jag vilja nämna bromateriel åt svenska armén, båtmateriel åt marinen och färjor och stålbroar åt vägverket. Kanske skulle man under denna rubrik kunna inordna skrotning av äldre eller i vart fall inte hypermoderna tankfartyg och liknande. Dylik fartygsskrotning skulle sannolikt också öka den svenska rederinäringens lönsamhet och därmed leda till bibehållen sysselsättning för sjöfolket.

Jag anser också, att Musikteaterprojektet i Göteborg skulle kunna ge värdefull sysselsättning åt såväl varvs- som byggnadsarbetare, oavsett om man stannar för ett bygge på den s. k. Ullevitomtén eller ett prämbaserat bygge placerat någonstans mellan Skeppsbron och Lilla Bommen. Jag hoppas därför att den socialdemokratiska kommunledningen i Göteborg snabbt tar ställning till hur och var den mycket efterlängtade nya musikteatern skall byggas, så att regeringen sedan kan ta ställning till statsbidragets storlek. Jag väddar därvid om generositet från statens sida mot den hårt drabbade Göteborgsregionen. Centerkommunalrådet Wessberg har ju redan skaffat garantier för visst ekonomiskt stöd från angränsande landstingskommuners sida.

Inom energiområdet finns också några projekt, som kan ge viss – inte bara marginell – sysselsättning i Västsverige. Jag tänker då exempelvis på kassunbaserade vindkraftverk i kustbandet. Svenska forskare redovisar så sent som den 5 oktober detta år i Ny Teknik som sin bestämda uppfattning, att just sjöbaserade vindkraftverk borde kunna ge ett avsevärt tillskott till landets energibalans. Placering 10–20 km från land ökar effekten avsevärt med lägre produktionspris och reducerade negativa miljöeffekter till följd. Jag tror att en satsning på 25–50 vindkraftverk längs de norra delarna av Bohusläns kust är fullt realistisk och ekonomiskt fördelaktig samtidigt som sysselsättning kan skapas såväl vid varven som i de aktuella kustområdena, som också sedan länge lider av undersysselsättning.

Av samma skäl anser jag också att det sedan länge projekterade kraftvärmeverket på Hisingen bör komma till stånd snarast möjligt. Av miljömässiga skäl bör det i första hand drivas med naturgas. På sikt är kanske biomassa tänkbar såsom energikälla.

Och vi får ju snart tillgång till LNG-fartyg, som lagerbyggs vid Kockums och som ännu inte funnit köpare. Sverige synes också ha goda möjligheter att på acceptabla villkor få köpa naturgas från ett par håll. Men Göteborgs kommun kan inte klara finansieringen av kraftvärmeverket utan att staten går in såsom delägare, via Vattenfall, och tar på sig en avsevärd del av investeringskostnaderna. Byggnation av kraftvärmeverket och därmed förenad fjärrvärmeutbyggnad är av miljöskäl mycket angelägna projekt för

göteborgarna och skulle samtidigt ge värdefull sysselsättning för många yrkesgrupper inom Göteborgsregionen.

Jag vill också ta upp frågan hur man skall kunna hjälpa den som vill övergå från varvsarbete till annat jobb.

För att på ett acceptabelt sätt klara nedbantningen av den svenska varvskapaciteten är det givetvis angeläget att på allt sätt stimulera till övergång till annan sysselsättning, när tillfälle därtill uppkommer. Men den som jobbar full dag vid varven har sannerligen inte stora möjligheter att hålla sig underrättad om vilka jobb som är lediga och vad jobben innebär i fråga om löne- och andra villkor.

Genom den redan kraftiga neddragningen av antalet varvsanställda i Göteborg är det sannolikt, att personalavdelningarna där har en viss undersysselsättning. Samtidigt är denna personal i vissa fall experter på platsannonsering, rekrytering och sådant. Jag vill därför föreslå, att man vid varje varv avdelar en eller flera lämpliga personer med uppgift att "ragga upp" nya jobb åt varvsarbetare. Jag vet av egen erfarenhet hur viktigt det är, att man vid omplacering får hjälp med att undersöka vad det nya jobbet egentligen kräver av en och vad man tjänar samtidigt som man – om man är intresserad – har någon som kan hjälpa till att ge rekommendationer etc. till den nye arbetsgivaren.

Naturligtvis skall arbetsförmedlingarna också hjälpa till att skaffa fram dessa jobb, men för att uppnå effektivitet och öka säkerheten – för att få rätt man på rätt jobb – tror jag att medhjälp från det egna varvets personalfunktion är ett måste för att goda resultat skall kunna uppnås.

Uppföljning av de varvsanställdas situation är också en mycket viktig fråga.

De mål för varvsneddragningen som satts upp är – speciellt för Göteborgs vidkommande med hänsyn till tidigare beslutad avveckling av verksamheten vid Eriksberg och Lindholmen – sannolikt svåra att nå, även om behovet är verifierat. Men å andra sidan måste omläggningen ske under socialt acceptabla former. Ingen vet i dag om detta är möjligt med de förslag som nu läggs fram och de insatser som nu görs. Jag vill därför understryka vikten av att en årlig uppföljning görs varje höst i samband med att budgetpropositionen utarbetas för nästkommande budgetår. Insatserna under det kommande budgetåret måste då avstämmas mot vad som uppnåtts resp. bedöms kunna uppnås under pågående budgetår. Här gäller det ju att samordna resurser inom en rad departement för att snabbt omstrukturera den svenska varvsindustrin, utan att de anställda blir utan arbete. Omplacering till andra expansivare företag inom de aktuella regionerna spelar därvid en nyckelroll. Detta är också främsta anledningen till att jag kräver, att personalfunktionerna vid resp. varv snarast avdelar personal med uppgift att medverka i detta såväl för den enskilde som för samhället i stort viktiga arbete.

Utvecklingsfondernas roll har ifrågasatts. Som jag redan tidigare framhållit, är det angeläget att skapa arbetstillfällen inte bara vid varven utan även inom andra företag i regionen. Ur denna synpunkt är det mycket värdefullt,

att vi nu fått till stånd länsvisa utvecklingsfonder med hyggliga resurser till förfogande. Jag ser det som speciellt värdefullt att landstinget och Göteborgs kommun på detta sätt kan utöva ett avgörande inflytande på hur tillgängliga anslag skall utnyttjas – utan den försenande och byråkratiserande centralstyrning som i vissa avseenden präglade de tidigare företagarföreningarna.

Enligt vad jag erfarit från ansvarigt håll inom vår regionala utvecklingsfond har man redan under behandling ett så stort antal realistiska projekt att tillgängliga medel är förbrukade redan vid årsskiftet, trots att anslagen avser budgetåret 1978/79. Då det givetvis är ytterligt angeläget, att alla realistiska sysselsättningskapande projekt i länet får tillgång till erforderligt riskkapital, förutsätter jag att regeringen i tilläggsproposition eller på annat sätt tillför länets utvecklingsfond erforderliga ytterligare medel. På detta sätt skapas ju värdefull alternativ sysselsättning för dem som på grund av undersysselsättningen vid varven vill söka sin bärgning på annat håll.

Herr talman! Jag har med detta inlägg inte bara velat peka på Göteborgsregionens svårigheter när basnäringar som varv och rederier sviktar utan också antytt vägar att lindra problemen. Jag hoppas att regeringen är lyhörd för mina förslag, när den inom en nära framtid lägger fram sin varvsproposition.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag har inte förberett något särskilt polemiskt inlägg, och när jag nu blickar ut över kammaren känner jag en viss tacksamhet över detta. Men i debatten tidigare har med all önskvärd tydlighet visats, att det inte är något bra bokslut som den borgerliga regeringen kunnat visa upp vid sin avgång. Under de två år den borgerliga regeringen haft ansvaret för landet har den totala produktionen i landet minskat med 4,5 %, den privata konsumtionen med 3,5 % och industriinvesteringarna med 30 %.

Minskat har däremot inte utlandslånen och budgetunderskotten gjort. Efter sin avgång erkänner t. o. m. Gösta Bohman att läget på den senare punkten är mycket oroande. Inte heller har prisstegringarna minskat. I själva verket har vi under den borgerliga trepartiregeringen upplevt en av våra värsta inflationsbrador.

I mitt inlägg skulle jag emellertid vilja ta upp till diskussion endast ett av dessa områden, nämligen investeringarna. Vad vi är beredda att avsätta för framtiden genom investeringar avgör ju hur våra levnadsförhållanden skall utvecklas. Tack vare de stora investeringarna på 1950- och 1960-talen kunde Sverige hävda sig på världsmarknaderna, och vi kunde notera framsteg på praktiskt taget alla områden.

Samma enkla levnadsregel gäller självfallet i dag. Men en dramatisk förändring till det sämre i investeringsviljan eller investeringsförmågan har inträtt. I stället för plustecken har vi fått minustecken. Av alla dystra siffror som den borgerliga trepartiregeringen lämnar efter sig är investeringsciffrorna enligt min mening de allra farligaste. Om inte en snabb förändring kommer till stånd, står Sverige inte bara inför en konjunkturkris eller kris för vissa branscher. Då hotas *hela* vår ekonomi av ett så kraftigt bakslag att vi tvingas

tillbaka till ställningen som andra klassens industrination och en försämring av levnadsstandarden i praktiskt taget alla avseenden.

Denna fråga borde den borgerliga regeringen ha ägnat stor uppmärksamhet. Man hade ju lovat 400 000 nya jobb, varav större delen inom industrin. Redan under valrörelsen ställde vi socialdemokrater frågan, hur de borgerliga partierna hade tänkt sig att detta skulle gå till. Svaret blev att med en borgerlig regering skulle detta problem lösas automatiskt. Själva tillkomsten av en borgerlig regering skulle skapa en sådan optimism och framtidstro att investeringarna automatiskt skulle öka.

Nu vet vi resultatet: en tillbakagång i investeringarna på 30 %. Inte ens innan företagen hunnit få praktiska erfarenheter av den borgerliga regeringen kunde man märka någon psykologiskt gynnsam effekt. Och när de borgerliga partierna sedan förödde månad efter månad på ett inbördes gräl om antalet kärnkraftsaggregat i stället för att ta itu med Sveriges långsiktiga ekonomiska problem, reagerade man med oro inte bara bland löntagarna och deras organisationer utan också bland företagen. I dag torde flertalet borgerligt sinnade industriledare ha förlorat alla illusioner om de borgerliga partiernas förmåga att sköta Sverige.

Finns då ingen ljuspunkt på investeringsområdet? Jo, det finns t. o. m. mycket intressanta och konstruktiva alternativ, om man bara visar en öppenhet och förmåga till nytänkande. Det mest positiva som hänt på mycket lång tid i svensk ekonomi är ju att löntagarnas organisationer förklarat sig beredda att ta ett direkt ansvar för att ett framtida starkt näringsliv skapas.

Hur reagerar borgerligheten inför detta? Upptäandet i 1976 års valrörelse avslöjade att man inte hade lärt någonting av historien. De senaste 40 åren är ju fyllda av exempel på att borgerliga fördomar tagit överhand över förnuftet, framför allt inom högern och folkpartiet, när man ställts inför nya uppgifter som kampen mot 1930-talets arbetslöshet, den offentliga sektorns utbyggnad, lokaliseringspolitiken och ATP. Det gamla bondeförbundet var ett undantag innan man dragits in i blockpolitiken.

När idén om löntagarfonder kom fram, reagerade borgerligheten åter på instinkt – ett i sammanhanget väl positivt ord – i stället för att ge förnuftet en chans. Så fastnade man i sina egna argument om papperskorgar och öststatsmodeller.

Annars skulle ju en analys av de stora svenska framgångarna under 1960-talet visa att dessa kom till stånd med hjälp av en kollektiv kapitalbildning inom ATP-systemets ram. Problemet är att vi inte längre får draghjälp denna väg, eftersom ATP-systemet är utbyggt. Trots att centern var en hård motståndare till ATP har ju ändå Nils Åsling under sin tid som industriminister blivit på det klara med AP-fondernas positiva roll och föreslår som fondmodell en femte AP-fond. Det är åtminstone ett steg i rätt riktning, även om Nils Åsling plötsligt tilltror ATP-systemet väl mycket.

Men den som vill vara renlärig anhängare av borgerliga värderingar och teorier frågar sig naturligtvis varför vi alls skall ha en kollektiv kapitalbildning. Man önskar i själva verket en tillbakagång till tiden före ATP-systemets

införande. Det är inget tvivel om att dit strävar moderata samlingspartiet och Industriförbundet. Gösta Bohman har i det speciella avseendet varit mycket framgångsrik som ekonomiminister. Kapitalbildningen har i all tysthet flyttats över från samhället på privata händer. Detta har den borgerliga regeringen möjliggjort genom en väldig inkomstöverföring från löntagarkollektivet till företagen på ca 20 miljarder kronor.

Denna överflyttning har naturligtvis inte vanliga människor fått någon glädje av. Ägardemokrati enligt högermodell har inte mycket med demokrati att göra. Den leder tvärtom till en ytterligare makt- och förmögenhetskoncentration.

Bakom Gösta Bohmans politik ligger en målmedveten strävan att driva utvecklingen tillbaka, så att vi åter får ett alltmer borgerligt Sverige. Där skall kapitalbildningen ligga i aktieägarnas händer. Brister det i investeringsviljan, vill man höja vinsterna till en sådan nivå att kapitalet strömmar till. Att en väldig förmögenhetsökning hos redan rika uppstår ser man inte som någon nackdel. Att klasskillnaderna åter skulle öka i det svenska samhället bryr man sig inte om.

Enligt socialdemokratisk uppfattning medför den av moderaterna förordade politiken, som ju inte innebär något annat än en gammaldags kapitalism, väldiga risker.

För det första är det inte säkert att man trots vinstökningarna får totalt sett en tillräckligt hög investeringsnivå.

För det andra finns det inga garantier för att vinsterna kanaliseras till de investeringar som behövs för att vi skall få fart på Sverige igen. Här behövs i stället, som regeringens egen s. k. Bostongrupp påpekat, mer av samhällelig ledning, för att lösa problemen i näringslivet.

För det tredje tänker och handlar moderaterna som om LO och TCO inte existerade. För dessa organisationer är det självfallet helt omöjligt att vara passiva inför en vinstökningsekonomi av det slag som här är tänkt. Klimatet på arbetsmarknaden skulle bli mycket kärvt och hårda strider skulle inte gå att undvika. Hur detta skulle påverka samhällsekonomin är omöjligt att förutse.

För klarhetens skull vill jag understryka att jag med detta inte uttalat mig mot en resultatförbättring inom de svenska företagen. Vad jag här diskuterat är om man kan förlita sig på mycket kraftigt höjda vinster som lösning på investeringsproblemen i samhället.

Vi står alltså inför viktiga avgöranden på det ekonomiska området. Alla är överens om att det krävs förändringar för att lösa problemen. En del vill gå tillbaka till en mer kapitalistisk produktionsmodell. Andra vill utveckla den svenska modellen, så att vi uppnår mer av ekonomisk demokrati.

För socialdemokratin är vägvalet lika självklart som för moderaterna, fastän vi vill fortsätta framåt i stället för snett bakåt åt höger. Socialdemokraterna delar löntagarnas uppfattning att en ytterligare demokratisering av vårt ekonomiska liv är både principiellt önskvärd och industriellt nödvändig. Därför bör kollektiva löntagarfonder inrättas. Vi hälsar med tillfredsställelse att löntagarna är beredda att medverka till att erforderligt kapital ställs till

förfogande för näringslivets utbyggnad. Vi finner det helt naturligt att löntagarna som villkor för sin medverkan ställer upp krav på motsvarande inflytande över sina arbetsplatser. I motsats till högerkrafterna upplever vi inte detta som ett hot mot demokratin utan som en fördjupning och breddning av demokratin.

De principer som bör gälla vid uppbyggandet av löntagarfonder har vi angett i vårt kongressbeslut. Men när det gäller de praktiska och tekniska lösningarna är socialdemokraterna – liksom löntagarnas organisationer – öppna för fortsatt dialog. Vi tror att så viktiga samhällsfrågor vinner på en konstruktiv debatt. Men det förutsätter att folkpartiet och centern släpper de gammalborgerliga fördomar som de så ohöjlt visade upp i 1976 års valrörelse.

Väljer dessa båda partier fortsatt konfrontation tillsammans med moderaterna, är socialdemokraterna beredda att ta strid som vi så många gånger förr har gjort. Det har den nackdelen att reformen, som blev fallet med ATP, kan fördröjas därför att strid tar tid. Jag vill emellertid varna för spekulationer från borgerligt håll om att vi skulle tveka, om strid visar sig nödvändig. Å andra sidan tror jag det finns en växande insikt inom delar av borgerligheten om att löntagarfonder kommer att införas. Det är bara frågan om när och hur – och givetvis om hela borgerligheten skall ställa sig vid sidan, eller om den skall vara med och påverka reformarbetet.

BO TURESSON (m):

Herr talman! När man passerar en gränspunkt mellan två skeden är det naturligt både att se tillbaka och att rikta blicken framåt. Jag vill begagna detta tillfälle till att efter två intensiva arbetsår i kommunikationsdepartementet göra ett summariskt bokslut och ett försök till en skiss till en trafikpolitisk framtidsvision.

Det började för min del med ett ingripande i *Bromma flygplatsfråga*. För mig var det självklart angeläget – och det är det alltjämt – att försöka finna en möjlighet att bevara flygplatsen. Den är på grund av sitt centrala läge en omistlig tillgång för Stockholm och kanske ännu mera för landet i övrigt. Beslutsunderlaget var 1976 bristfälligt och klart otillräckligt för ett definitivt ställningstagande. Jag är i dag glad för att man genom ett omfattande kompletterande utredningsarbete fick en tidsfrist. Ett nytt läge har nämligen inträtt, när vi nu har ett inrikes folkflyg inom räckhåll. Äntligen har en progressiv flygprispolitik ersatt den gamla, lika försiktiga som förlegade bokhållarkonservatismen på detta område. En flygplats med så centralt läge som Brommas är emellertid nödvändig för att denna för allmänheten så betydelsefulla satsning skall lyckas.

Sjöfartskrisen krävde för första gången i den svenska handelssjöfartens historia snara och resoluta statliga åtgärder för att åtminstone väsentliga delar av den svenska sjöfartsnärings skulle kunna överleva. Dessa åtgärder genomfördes genom inrättandet av en kreditgarantifond.

Nya riktlinjer för *vägpolitiken* har introducerats. De innebär temporärt

minskat motorvägsbyggande, kraftigt ökad beläggning av grusvägnätet och förstärkning av tjälkänsliga glesbygdsvägar. Nya regler för upprättandet av flerårsplaner för vägbyggandet har beslutats. Rätten att fastställa sådana planer för länsvägarna har decentraliserats till länsstyrelserna. I Norrbotten blev det full fart på byggandet av vägen mellan Kiruna och Riksgränsen. Genom det s. k. stålbropjektet möjliggjordes tidigareläggning av flera angelägna storbroar.

Det under årtionden aktuella ärendet om *Göta kanals* upprustning och förvärv har genomförts.

Nora Bergslags järnvägs fortsatta bestånd har säkrats. Därigenom kan undvikas att transporter av miljöfarligt gods överförs från järnväg till landsväg.

Genom reglerna om enhetlig huvudman för den *regionala kollektivtrafiken* har skapats förutsättningar för bättre trafikutbud inom länen, effektiv samverkan mellan olika trafikmedel med enhetliga taxor och fri övergång.

Ett betydelsefullt steg på vägen mot förenklad tillståndsgivning för *yrkesmässig trafik* har tagits. En fortsättning planerades.

Det byråkratiska krånglet vid temporär *avställning av motorfordon* har eliminerats.

Reformarbetet för att ytterligare *minska krånglet* för allmänheten och byråkratin i förvaltningen inom alla de områden, som hör till kommunikationsdepartementet, är på god väg. En innehållsrik åtgärdslista har ställts upp. Den innehåller en mängd förslag, som avses föranleda beslut av regeringen och i vissa fall också av riksdagen.

Liksom beträffande inrikesflygets prispolitik kan vi nu också hoppas på att ett marginalintäktstänkande leder till väsentligt sänkta biljettpriser för tågresor under veckodagar med låg resandefrekvens. *Statens järnvägar* kan på nytt bli "hela folkets järnväg". SJ har fått möjlighet att beställa 100 nya motorvagnar som ersättning för de gamla nedslitna rälsbussarna. SJ har också fått löfte om investeringsmedel till 150 nykonstruerade personvagnar. De medger bl. a. betydligt bekvämare på- och avstigning än nuvarande vagnar – till gagn för i första hand äldre resenärer och rörelsehindrade personer. Därför har uppdragits åt SJ att i samråd med handikappinstitutet ta fram underlag för en rullstolsanpassad personvagn. SJ har också beretts möjlighet att lägga ut en stor beställning av moderna diesellok hos NOHAB.

Den av SJ planerade minskningen av trafikutbudet på ett stort antal banor i olika delar av landet stoppades av regeringen i januari i år.

För att öka *trafiksäkerheten* på vägavsnitt med många trafikolyckor har åt vägverket uppdragits att inventera sådana vägomläggnings-, kompletterings- och justeringsarbeten som är lämpliga som beredskapsarbeten. Därigenom har vägverket fått höjd beredskap för att snabbt kunna sätta i gång sådana arbeten av bestående värde, när det är motiverat från arbetsmarknadssynpunkt. Andra åtgärder som genomförts för att höja trafiksäkerheten eller minska skaderiskerna vid olycksfall är varselljusreformen och mopedhjälms-tvånget.

Trafiksäkerhetsverket har fått i uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag

till åtgärder som kan bidra till att minska antalet *viltolyckor* i trafiken.

Medel har anvisats för försök i full skala på en linje med ett nytt, *handikappanpassat buss-system*.

De av många äldre människor i våra jordbruksbygder och av många motorintresserade ungdomar mycket uppskattade s. k. *epatraktorerna* har fått förlängd sanktion.

För att minska *trafikbullret* har beslutats om skärpta krav på motorfordo-
nens ljuddämpare. Trafiksäkerhetsverket fick samtidigt i uppdrag att utforma
kvalitetskrav för ljuddämpare. En arbetsgrupp har tillsatts för att utforma
förslag till åtgärder som minskar trafikbullret i våra bostäder.

Förslag till ny *vägmärkesförordning* har utarbetats.

Televerket har givits möjligheter att tidigarelägga ombyggnad av ett stort
antal växelstationer till det elektroniska AXE-systemet. Därigenom ernås
väsentligt ökad kapacitet och snabbhet samt nya värdefulla servicefunktioner
för allmänheten.

För att minska riskerna för fartygsolyckor i våra farleder har tagits fram en
ny och tillförlitligare metod för *sjömätning* till grund för revideringen av
sjökorten.

Genom ett snabbt arbete av en särskilt tillkallad *sjöfartskommission* har
avtal kunnat träffas som räddar landets två största rederier ur akuta kriser och
gör det möjligt för dem att fortsätta en redan inledd marknadsanpassning.
Viktiga delar av den moderna tank- och bulkflottan bör därigenom kunna
fortsätta att segla under svensk flagg.

En rad *utredningar* har initierats. Det gäller bl. a. möjligheterna att
stimulera byggandet av cykelleder, den mera långsiktiga sjöfartspolitik
samt taxis framtida organisationsformer.

Arbetet har alltså varit inriktat på att i olika avseenden förbättra
kommunikationerna, göra det lättare för enskilda människor och företag och
enklare för förvaltningen, öka trafiksäkerheten, avveckla gamla surdegs-
ärenden samt lösa akuta kriser.

Mycket återstår att göra för att människor och företag i alla delar av detta
land skall få en tillfredsställande trafikförsörjning. Detta arbete måste inriktas
på att skapa möjligheter för en sådan fortsatt utveckling av de kollektiva
kommunikationsmedlen – samhällsägda och privata – att dessa kan bli
attraktiva alternativ till privatbilen på alla de platser där trafikunderlaget är
tillräckligt för kollektiv trafik. De olika trafikmedlen måste därför ges
möjlighet att utvecklas i fri konkurrens. Det är därvid angeläget att de
samhällsägda trafikföretagen inte subventioneras så, att denna konkurrens
snedvrids.

Snåriga centraldirigerade regleringar och begränsningar, grundade på mer
eller mindre tvivelaktiga behovsprövningar, hör inte hemma i en sådan
trafikpolitik. Tillståndsfrågorna bör i stället bedömas utifrån ekonomiska och
tekniska förutsättningar för en trafik av önskad kvalitet i för resenärer och
övriga trafikanter säkra former.

Avgiftssättning och beskattning måste anpassas till de beräknade sam-
hällsekonomiska marginalkostnaderna.

En viktig förutsättning för att de kollektiva kommunikationerna skall fungera tillfredsställande och vara attraktiva för allmänheten är en effektiv samverkan mellan olika trafikmedel. Detta innebär inte bara en samordning av tidtabellerna för tåg, flyg och buss. Taxemässigt måste det också betyda fri övergång och samma kostnad för en resenär, vare sig han reser mellan två orter med enbart tåg eller med en kombination av tåg och buss. Därigenom elimineras de nackdelar för glesbygderna som hittills uppstått, då persontrafiken på svaga järnvägsavsnitt lagts ned och ersatts med landsvägsbuss. I glesbygder med dåligt trafikunderlag måste taxibilen användas som ett komplement till linjetrafiken på linjetrafikens ekonomiska villkor, så att människan i glesbygd inte missgynnas ekonomiskt. Kombinationen av tidtabellsbunden linjetrafik och samordnad beställningstrafik, varvid taxibilen kan utnyttjas mera rationellt än vid individuell beställning, är där den rationella lösningen.

Genom de nya reglerna för den regionala trafikförsörjningen, som kommer att omhänderas av en gemensam huvudman, har skapats förutsättningar för samverkan i dessa och andra avseenden inom länen.

Det är nu angeläget att också den riksomfattande person- och godstrafiken får möjlighet till en sund utveckling. Därvid bör det övergripande målet vara att tillgodose allmänhetens och näringslivets behov av transportservice i alla delar av landet på bästa möjliga sätt till lägsta möjliga kostnad för samhället. Trafikföretagens karaktär av serviceorgan får inte åsidosättas. Att bedriva trafik är inte något självändamål.

För att en på kort sikt hållbar trafikförsörjningsplan skall kunna utformas måste statsmakterna fastställa ett riksnät av järnvägs-, flyg- och eventuellt långdistansbusslinjer. Det är troligt att det svenska järnvägsnätet, som tillkommit under andra samhällsförhållanden än dagens, därvid i vissa delar behöver kompletteras för att bli effektivt och attraktivt. Detta kan gälla möjligheterna till snabba och bekväma tvärförbindelser över landet. Det kan också bli fråga om kompletteringar för att förbättra järnvägsförbindelserna med vissa i detta avseende missgynnade landsdelar, t. ex. Kalmar och Blekinge län samt Härjedalen. En systematisk översyn av SJ:s bannät är därför erforderlig. En följd av en sådan översyn kan naturligtvis komma att medföra ökade investeringsbehov.

Att de kollektiva trafikmedlen måste utformas så att de handikappades behov successivt tillgodoses är en självklarhet. Därom torde det inte råda några delade meningar.

Bidragsreglerna för investeringar i spårbunden lokaltrafik bör moderniseras. Det finns enligt min mening ingen anledning att utesluta någon typ av spårbunden lokaltrafik på egen banvall från den möjlighet att få statliga bidrag till vissa anläggningskostnader som nu finns för byggandet av tunnelbanor. Det är angeläget att samhället medverkar till att de nya transportsystem som utvecklas kan prövas i full skala under normala driftsförhållanden. Statligt stöd till sådan forsknings-, utvecklings- och försöksverksamhet samt till uppföljning och utvärdering av etablerad försöksverksamhet måste finnas i tillräcklig omfattning.

Den förestående utvärderingen av hittills vunna erfarenheter av transportstödet bör leda till utökning av möjligheterna till transportstöd beträffande både godsslag och villkor i övrigt i syfte att skapa bättre förutsättningar för näringslivet i avlägsna landsdelar. Därvid måste särskilt beaktas att transportstödet inte missgynnar energisnåla, miljövänliga och trafiksäkerhetsfrämjande transportmedel såsom järnvägar samt sjöfart efter våra kuster och på de inrikes vattenvägarna.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Efter de föregående veckornas regeringskris finner jag det naturligt att i denna allmänpolitiska debatt göra några iakttagelser och reflektioner om den svenska parlamentarismen och 1974 års regeringsform.

Låt mig inledningsvis konstatera att Fälldinparlamentarismen höll endast i två år. Jag ha tidigare kritiserat vissa sidor av den. Kritiken har i allmänhet avvisats med att regeringen ändå existerade. Nu har verkligheten själv avslöjat att den hade sådana svagheter att den inte kunde leva vidare.

Man prisar ibland majoritetsparlamentarismen för att den skapar starka, handlingskraftiga regeringar som stödda av en riksdagsmajoritet förmår föra en konsekvent politik utan att snegla åt olika håll och utan risk att falla.

Studier av regeringen Fälldin ger en annan bild. Den vilade på en stor majoritet i riksdagen. Men den led av inre spänningar. Den kännetecknades av beslutskamp och beslutskramp. I en fråga var motsättningarna så stora att man kunde ana att de skulle leda till upplösning. Under två år rullade regeringen problemet framför sig. En dag gick det inte längre.

Alla vi som är anhängare av ett majoritetsparlamentariskt system har anledning att fundera över ministären Fälldins öde. Tydligt räcker det inte att ha en betryggande majoritet i riksdagen. Regeringen måste också uppfylla parlamentarismens krav att uppträda som en enhet. Ministären Fälldin brast många gånger när det gällde att uppfylla detta krav. Det går inte att uppträda som en enhet när meningarna är starkt delade och regeringen saknar förmåga att lösa upp oenigheten. Min slutsats är: Det går inte att skapa funktionsdugliga regeringar om de sammansätts av partier som i någon central fråga är djupt oeniga och som inte före regeringsbildningen kan nå fram till någon bestående lösning av problemet.

Ullstenparlamentarismen blir något annat än Fälldinparlamentarismen. Den arbetar utifrån helt andra villkor. Ingen kan uppfatta ministären Ullsten annat än som ett provisorium. Låt mig endast påpeka att folkpartiet, som så ofta anklagat socialdemokratin för att regera på gamla majoriteter, nu bildar en egen regering på grundval av en gammal minoritet, en kvarleva från 1976 års val. I övrigt får framtiden visa om Ullstenparlamentarismen blir en kopia av Ekmanparlamentarismen eller någonting annat.

För riksdagen innebär den nya situationen mera arbete men också mera makt. Får jag här ta upp en speciell fråga. Det nya läget bör göra det möjligt för oss att lösa ett problem som vi brottats med ett par år, nämligen hur utskotten skall sammansättas.

Onsdagen den
25 oktober 1978

*Allmänpolitisk
debatt*

Jag har fått höra, särskilt från centerpartihåll, att en regering behöver ha majoritet i utskotten för att parlamentarismen skall fungera på ett tillfredsställande sätt. Ingen har nu krävt att folkpartiet skall tillförsäkras en sådan majoritet. Som bekant har det i vissa utskott endast en plats av femton. Kravet är också helt orimligt. Genomfördes det upphävdes all proportionalism. När jag hänvisat till 1920- och 1930-talen för att visa att regeringen inte alltid har majoritet i utskotten har man sagt mig att detta endast har historiskt intresse. Det kan inte upprepas i nuet, har man förklarat för mig. Nu har vi denna situation.

I en annan nyansering av samma argument har man hävdat att utskotten skall återspegla majoritetssituationen i kammaren och utgå från blockbildningen där. Men vi väljer utskott för en treårsperiod i fortsättningen. Under en sådan kan ett regeringsblock spricka, och det är ju vad vi nu bevittnat. Är vi inte, mot bakgrunden av dessa erfarenheter, mogna att tillämpa ordningen att alla utskottsplatser läggs samman och fördelas proportionellt på partierna?

Efter denna djupdykning i våra riksdagsproblem vill jag ställa frågan: Hur har 1974 års författning fungerat under regeringskrisen?

Mitt svar är att den fungerat väl utifrån sina förutsättningar. Sedan har jag märkt att en del debattörer utgår från förutsättningar som inte existerar och som enligt min mening aldrig kan existera. Ingen författning kan ge handlingskraft åt en regering som politiskt saknar en sådan handlingskraft på grund av sin karaktär eller sin splittring. Lika litet kan en författning bevara en regering som håller på att falla sönder.

En författning kan inte heller hindra att det bildas minoritetsregeringar. Skulle man i en författning föreskriva att en regering alltid skall ha majoritet i riksdagen, riskerade man att i vissa politiska situationer hamna i regeringslöshet. Det är också omöjligt att ställa upp krav på att en viss procent av riksdagens ledamöter skall stå bakom en regering. Ett sådant procenttal blir mer eller mindre godtyckligt valt, och det kan göra det omöjligt med en regeringsbildning. Även om Ola Ullsten hade också moderata samlingspartiet i regeringen, hade det ändå varit en minoritetsminister. Och även om moderaterna helt åträdde en regeringsallians med folkpartiet, kan man inte skriva författningar utifrån sådana önskemål från ett partis sida, hur heta de än kan vara. Med nuvarande regler för ministärbildningen kan inte en regering bildas mot en majoritet i kammaren, och längre tror jag inte att vi kan sträcka oss i våra krav.

Man har talat om att regeringsbildningen sköttes amatörmässigt, och det är sant att vi inte har haft så många ministärkriser i Sverige att någon har kunnat förvärva en yrkesmässig erfarenhet på området. I förhållande till flera länder löstes dock krisen snabbt när väl regeringen Fälldin avgått. Men de borgerliga partierna kan inte ta åt sig någon ära i detta. De visade sin oförmåga i ministären Fälldin, och de fortsatte att göra det även sedan denna begärt sin avgång. De blockerade varandra. Det var endast tack vare att vi socialdemokrater lade ned våra röster som regeringskrisen kunde lösas så snabbt som skedde.

Det är enligt min mening fel att anklaga talmannen för amatörmässighet i

betydelsen valhänthet. Trots att talmannen inte hade någon personlig erfarenhet av att utöva sina grundlagsenliga uppgifter under en regeringskris av den typ vi har haft, gjorde han det på ett mycket skickligt sätt utifrån de förutsättningar grundlagen och dess förarbeten gav. De som 1973 talade om att talmannen skulle utnyttja en sådan situation i partipolitiska syften har fått fel. De bör observera det betyg som Gösta Bohman utfärdade i förmiddags: Grundlagen och talmannen har klarat provet. Jag vill gärna tillägga att jag under krisveckan kände det tillfredsställande att en man med stor erfarenhet hade uppgiften att undersöka förutsättningarna för ministärbildningen och utifrån dessa undersökningar föreslå en kandidat till statsminister.

Sedan kan man diskutera om det skall vara så svårt att snabbt få till stånd ett nyval som en lösning av en ministärkris. Det ter sig säkert för många naturligt att låta folket i val avgöra politiken i fortsättningen då en ministär har avgått, den politiska situationen är besvärlig och det behövs en ny politik. Det vore nyttigt att föra en diskussion på denna punkt med varandra. Det finns betydande hinder för nyval i Sverige. Redan den fasta mandatperioden för riksdagsledamöterna är ett sådant hinder. Man tvekar att ordna nyval nära ett ordinarie val.

Hittills har man hållit på att det inte skall inträda en ny treårsperiod efter ett upplösningsval. Med den nuvarande gemensamma valdagen är en ordning med rörliga mandatperioder omöjlig att genomföra. Man har sålunda att väga mot varandra fördelarna med rörliga mandatperioder för riksdagen och värdet av den gemensamma valdagen. Man kan också diskutera om det skall behövas fyra voteringar innan det automatiskt blir nyval. Enligt min mening bör man överväga ett mindre antal.

Det är ännu viktigare att man finner en lösning av problemet med den långa tiden mellan utlysandet av nyval och valdagen. Här står två demokratiska krav emot varandra. Å ena sidan är det ett demokratiskt krav att nyvalet kommer så snabbt som möjligt, så att medborgarna snabbt kan reagera i den nya situationen och så att man slipper en expeditionsregering under en lång tid med den döda hand som då lägges över mycken statlig verksamhet. Å andra sidan står det demokratiska kravet att partierna skall kunna förbereda valet, att det blir en valrörelse och att valmaterial och särskilt valsedlar kan nå ut till alla röstberättigade. Man räknar med 84 dagar som en minimitid mellan den dag valet utlyses och den dag det förrättas. Vi behöver enligt min mening ordentligt pröva vilka möjligheter det finns att reducera denna tid utan att väsentliga demokratiska värden går till spillo.

Detta hör samman med det dubbla effektivitetskrav vi har rätt att ställa på demokratin. Det ena är att den skall svara mot de formkrav som ligger i ett demokratiskt system. Det andra är att demokratin skall vara effektiv i betydelsen att den förmår lösa för medborgarna aktuella problem. Demokratin kan omöjligen uppfylla detta effektivitetskrav om den drabbas av mycket utdragna regeringskriser. Dessa gör det omöjligt att uppfylla de krav som medborgarna med rätta kan ställa. Det blir en väntans långa tid med mycket politiskt spel men litet utträttat till nytta för medborgarna.

Effektiviteten minskas även av att ett land har svaga regeringar, antingen

svagheten beror på inre motsättningar eller svagt underlag i parlamentet. Båda de typer av parlamentarism som representeras av Fälldinparlamentarismen och Ullstenparlamentarismen försvagar handlingskraften hos demokratin. Denna handlingskraft behövs för medborgarnas skull för att lösa för dem aktuella problem. Men den behövs också för demokratin egen skull. Bristen på handlingskraft är faktiskt den största fara som demokratin utsätts för. Den undergräver nämligen medborgarnas förtroende och ger näring åt antidemokratiska rörelser. Därför bör vi undvika båda dessa former av parlamentarism.

ELVY OLSSON (c):

Herr talman! Under dagens debatt har ord som trygghet, gemenskap och möjlighet att återvinna tryggheten använts. På ett område är dessa ord särskilt angelägna, nämligen i fråga om hur vi skall bo i framtiden och hur vi skall planera boendet inför 1980-talet.

Hur blir då 1980-talets boende? Jo, det är i hög grad fråga om att bo i de bostäder och i det samhälle som vi redan har. Det är alltså de bostäder som byggdes på 1960- och 1970-talen samt tidigare. Givetvis sker det hela tiden en nybyggnad av bostäder. Men det är inte nybyggandets problem som ensidigt kan skjutas i förgrunden under 1980-talet på det sätt som man har gjort under tidigare decennier.

Problemen inför 1980-talets boende präglas i hög grad av att de målsättningar man strävar efter till stor del måste förverkligas inom ramen för befintliga byggnader och bebyggelsestrukturer. I det sammanhanget är det viktigt att inte se det befintliga beståndet som en besvärande eller hämmande faktor. Vi måste i stället se det som en resurs som vi har att förvalta. Den resursen skall förvaltas, förnyas och förändras så att byggnader och bebyggelsestrukturer successivt uppfyller de krav människor ställer. Förnyelsen skall ske med och för de människor som brukar bostäderna.

Jag vill ta upp några målsättningar för 1980-talets boende som vi måste sträva efter, vare sig vi förnyar i det befintliga beståndet eller bygger helt nytt. Många målsättningar är givetvis lättare att uppnå vid nybyggnad, men vi måste även uppnå dem i redan byggda bostäder och samhällen.

För det första måste vi sträva efter att åstadkomma allsidiga samhällen, närhet mellan bostad, arbete, service, vård och rekreation. Vi måste skapa levande samhällen och goda sociala miljöer för människorna.

För det andra skall boendet och livsmiljöerna vara så bra att vi inte tvingas till dubbel bosättning med fritidshus i varje familj. Fritidsboendet såsom miljöombyte, rekreation och avkoppling är angeläget. Det kan utnyttjas av flera, om vi bygger stugbyar och uthyrningsstugor med längre användningstid. Därmed blir fritidsboendet också mindre resurskrävande.

För det tredje måste vi tänka på att marken är en ändlig resurs att hushålla med, inte minst jordbruksmarken. Därför är det viktigt att i första hand förtäta befintliga områden, innan vi ger oss på den obebyggda marken. Detta är också många gånger väsentligt med tanke på gjorda investeringar och på ett gott serviceunderlag. Vi skall i övervägande antal fall söka lösningar där vi

bygger tätt och lågt och ger människorna markkontakt. Hela bebyggelseplaneringen måste präglas av ett ekologiskt synsätt.

För det fjärde innebär en ekologisk bebyggelseplanering att man bygger energisnålt. Man måste ta vara på de oändliga energikällorna. Man måste bygga för återvinning av avfall. Även i detta sammanhang är närheten viktig. Vi skall bygga ett samhälle med närhet för att få ned investeringar och kostnader för dyra transporter och trafiksystem.

För det femte måste de boendes ansvar för sin egen bostad och boendemiljö utvecklas därhän att en gemensam förvaltning av gemensamma ytor och anläggningar är möjlig oavsett upplåtelseform. Genom att eftersträva en blandning av upplåtelseformer och olika lägenhetsstorlekar i varje samhälle eller stad i staden motverkas ensidighet och segregation. Ett decentraliserat beslutsfattande i kommundelsråd, stadsdelsnämnder, gemensamhetsföreningar och samfälligheter skapar tillsammans med ansvaret och integrationen förutsättningar för en god social miljö.

För det sjätte är det viktigt att få i gång en ny debatt om bostadsstandarden. Hittills har det mest handlat om ytor och utrustning inom den egna bostaden. Nu måste man se på helheten. Hur många är hemma på dagarna? Är barnen på daghem eller på fritidshem? Skall vi satsa på allt större bostäder, samtidigt som allt fler vistas allt färre timmar om dygnet i bostaden? Hur kommer 1980-talets familjer att leva och vilken standard är de mest betjänta av? Behöver de större lägenheter, fler och bättre daghem och fler gemensamhetslokaler, för att ta ett par exempel? Vi måste hela tiden ha resurshushållningen med i bilden, när vi gör sådana här avvägningar.

När det gäller bostadsstandarden är det också viktigt att se på arbetsfördelningen i hemmet, dvs. när och hur hemarbetet skall utföras. När båda föräldrarna förvärvsarbetar, är det angeläget att bostadens planlösning befrämjar jämställdheten mellan familjens medlemmar. De har färre timmar tillsammans, och dessa timmar måste kunna tillbringas i gemenskap samtidigt som en rad sysslor måste utföras.

Bostadsstandarden i nybebyggelsen och även i den befintliga bebyggelsen skall givetvis vara sådan att alla människor med olika slag av handikapp, t. ex. rörelsehindrade samt syn- och hörselskadade, kan få väl fungerande bostäder. Detta gäller även den yttre miljön samt allmänna byggnader, såväl befintliga som nyplanerade.

Inför 1980-talet skall vi bygga för helgenerationssamhället, dvs. för barn, förvärvsarbetande, äldre osv. Vi måste komplettera de ensidiga bostads- och arbetsmiljöerna så att de blir mångsidiga och fungerande samhällen. Vi måste undanröja segregationens negativa konsekvenser. Vi måste se på bostadsstandarden i ett större sammanhang och inte bara tänka på den enskilda lägenheten.

Det råder i dag en viss osäkerhet i många kommuner inför 1980-talets bostadsbyggande. Därför är det angeläget att genom t. ex. arkitekttävlingar få fram olika idéer. Vi behöver ett brett spektrum av idéer och visioner om framtidens boende. Det gäller främst boendet i tätorten men också boendet i glesbygden.

Inte minst behöver vi ökade kunskaper om förtätning och komplettering av belintlig bebyggelse. Vi måste visa respekt för det historiska perspektivet och söka uppleva ett samspel mellan gammalt och nytt. Det är också angeläget att vi mer än hittills anpassar bebyggelsen till naturen och till den yttre miljön, att vi anpassar bostäderna till den miljö vi har att arbeta med, att vi mer än nu söker följa en landskapstradition och att vi kommer bort från ensidigheten och tar verkliga krafttag för närhet mellan arbete och bostad.

Det råder brist på gemenskap i många nybyggda områden. Därför måste vi nu bygga in möjlighet till gemenskap i den fysiska strukturen på olika nivåer, t. ex. gemensamhetslokaler, gemenskap kring trapphus, kring gårdar, i planering, i förvaltning. Bostadsmiljön måste ta mer hänsyn till barns behov i olika åldrar.

När det gäller att planera för bra kollektivhus har vi alltför liten erfarenhet. Men planering är inte något som angår bara planerare och politiker. Nej, det är brukarna som tidigt måste få ett medansvar.

Jag upprepar ord som tidigare har sagts här i dag: trygghet, gemenskap. Vi måste planera för att få just trygghet och gemenskap i boendet.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Alla har vi någon gång hört historien om tio små negerpojkar, deras öden och äventyr och hur de försvann en efter en av olika anledningar. För min del skall jag nöja mig med att erinra om historien om tre små negerpojkar:

Tre små negerpojkar fick regering pröva på –
den ena han fick "kärnkraftvärk"
sen var de bara två.

Två små negerpojkar skulle regera sen –
den ene han blev bortdribblad så var dom bara en.

En mycket liten negerpojke står ensam i kajutan –
de andra frågar skadeglatt:

Kan han manövrera skutan?

Herr talman! Skämt åsido konstaterar vi nu att efter två år och några dagar vid makten föll den inbördes splittrade borgerliga regeringen. Efter 44 år i opposition inträffade det som många befarade men som få egentligen trodde – borgerligheten orkade inte regera tillsammans ens en första mandatperiod.

Nu var det ju många konflikter inbyggda i den borgerliga regeringen redan från början. Egentligen var man oense om det mesta. Det var inte bara energipolitiken och kärnkraften som tärde på borgerlighetens möjligheter att hålla ihop. Oenigheten fanns där bl. a. på skattepolitikens och familjepolitikens område.

Jag tycker att det under dagens debatt har påvisats hur dessa konflikter blommat upp på nytt. Moderaterna – nu i opposition – kräver stora skattesänkningar. "Vi måste sänka det totala skattetrycket", sade Staffan Burenstam Linder tidigare i debatten. Vi hörde honom inte med samma emfas framföra detta i egenskap av handelsminister i trepartiregeringen. 400 000 nya jobb och vårdnadsbidrag på 10 000 kr. kräver Thorbjörn Fälldin –

på nytt i opposition. Det var ganska tyst om detta då han själv satt som statsminister och rimligen borde haft större möjligheter att genomföra kraven.

Man frågar sig nu hur de väljare som stödde de borgerliga partierna i förra valet och förde dem till regeringsmakten tack vare deras löften i valrörelsen känner sig i dag. Ja, det är alldeles klart att det måste ha utbrutit en mycket stor besvikelse bland de borgerliga väljare som satsade på dessa tre partier i förhoppning om att man skulle få stora skattesänkningar, i förhoppning om att få 10 000 kr. i vårdnadsbidrag osv. När dessa krav på nytt framförs med all kraft från de partier som nu har fått lämna regeringsmakten, säger sig naturligtvis dessa väljare: De här partierna är mycket bättre i opposition – i regeringsställning genomför de ju inte sina löften.

För många människor känns det säkerligen som en befrielse att den splittrade borgerliga trepartiregeringen föll. Rickard Sandler sade en gång på 1920-talet i samband med en av de många regeringskriserna i dåtidens Sverige: "Det är bättre att regeringen faller än att regeringsmakten förfaller." Jag tror att det är sant också i det här läget. Det var ett regeringsmaktens förfall som var på gång den sista tiden bland de tre borgerliga partierna.

När man den senaste tiden har bevittnat de hätska utfall som de tidigare regeringsbröderna har riktat mot varandra – med beskyllningar som man knappast trodde att ansvariga politiker skulle ta i sin mun – så förstår var och en att denna regering inte hade någon framtid. Därför var det en befrielse att regeringen gick. Det var dessutom nödvändigt med hänsyn till politikens och parlamentarismens trovärdighet.

Herr talman! I början på det här året, den 13 januari, hade vi tillfälle att med den nu avgångne industriministern Nils G. Åsling diskutera sysselsättningsläget i mitt hemlän Skaraborg. När vi redovisade de stora bekymmer som vi hade märkt inom industrin och på sysselsättningsens område inom vårt län fick vi av industriministern det beskedet att vi hade det mycket bättre i Skaraborgs län än man hade på andra håll i landet. De problem som vi brottades med då det gällde vår industri och vår sysselsättning var att anse som ett led i den allmänna konjunkturedgången.

Den avgångne industriministern Åsling sade emellertid att regeringen skulle följa situationen i länet med uppmärksamhet och självfallet vara beredd att vidta erforderliga åtgärder.

Sedan vi hade denna interpellationsdebatt den 13 januari i år med Nils G. Åsling har vårt sysselsättningsläge i Skaraborgs län drastiskt försämrats. Vi har nu 9 843 arbetsökande enligt den senaste månadsräkningen. Det är en ökning med 2 342 i förhållande till föregående år. Vi har 2 723 direkt arbetslösa. Det är närmare 600 fler än den dag vi diskuterade det här med herr Åsling. Antalet arbetslösa kassamedlemmar har ökat med närmare 400 på ett år. Vi har dessutom närmare 900 fler i beredskapsarbeten i förhållande till föregående år. Men det allvarligaste av allt – och det har Arne Blomkvist redan berört – är att vi har 1 200 ungdomar utan arbete. Det är nästan en fördubbling av antalet arbetslösa ungdomar sedan vi hade vår debatt med före industriministern Nils G. Åsling.

Utöver arbetsmarknadspolitiska åtgärder – som vi kommer i åtnjutande av i Skaraborgs län såväl som på andra håll i landet – har vi inte märkt några som helst åtgärder ifrån regeringens sida för att förbättra sysselsättningsläget i länet. Tvärtom har man med regeringens goda minne lagt ned ett statligt företag i länet, nämligen Brasons i Skövde, vilket Sven-Gösta Signell senare i debatten kommer att beröra närmare.

Vi har fått stora sysselsättningsproblem inom möbelindustrin i Tibro, och byggnadsämnesindustrin, som är en stor sektor i vårt län, har också stora problem. Det hela bottenar självfallet i det låga bostadsbyggandet i landet och den allmänna svångremspolitiken, som har inneburit att köpkraften har dragits ned bland de stora löntagargrupperna.

När bostadsbyggandet minskar, som det gjort de senaste åren, och när löntagarnas köpkraft har dragits ned i den omfattning som nu har skett, ja, då drabbas hemmamarknadsindustrin på ett påtagligt sätt. Och det är främst på hemmamarknadsindustrin som vår sysselsättning i Skaraborgs län är baserad.

Vi får hoppas att den nya enpartiregeringen kan ta litet mer hänsyn till de här problemen. Vi kommer att höra av oss från Skaraborgs län i de här sammanhangen, och vi kommer självfallet att peka på de löften som den förra regeringen ställde – om de gäller vet jag inte – om att man skulle följa våra problem i Skaraborgs län med uppmärksamhet.

Låt mig slutligen, herr talman, i all stillsamhet konstatera att ingen av de borgerliga ledamöterna på Skaraborgsbänken hittills ansett sig ha anledning att delta i den här debatten. Men de har ju chansen än. Förhoppningsvis kommer de.

INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Inom hälso- och sjukvården pågår ett omfattande reformarbete. I flera fall har angelägna utredningar nu slutförts och förslag lämnats. Det är ingen överdrift att säga att många viktiga frågor nu väntar på sin lösning.

För den nytillträdande regeringen innebär det ett stort ansvar att under detta riksdagsår föra i hamn en rad viktiga frågor som påbörjats under trepartiregeringens tid.

Ett av de problem inom sjukvården som patienterna upplever som särskilt allvarligt är bristen på kontinuitet – detta att möta ständigt nya ansikten, nya läkare. Frågan bedömdes så viktig att en särskild utredning förra året fick i uppgift att skyndsamt lägga fram förslag om hur man skall kunna förbättra kontinuiteten i vården och ge patienten möjlighet att etablera en fast kontakt med en läkare som han känner förtroende för. Här kommer också distrikts-sköterskan in i bilden – en kategori som tyvärr ofta glöms bort i debatten men som är en ovärderlig resurs för svensk sjukvård när det gäller närhet, helhetssyn och kontinuitet. Syftet med utredningen, som inom kort kommer att lägga fram sitt förslag, är att snabbt bygga upp en lättillgänglig läkar- och sjuksköterskevård nära människorna med små vårdcentraler ute i bostadsområdena. Det är min varma förhoppning att den nya regeringen kan fullfölja

de tidigare planerna på en proposition till riksdagen i början av nästa år. Jag hoppas också att regionsjukvårdsutredningen inom kort kan lägga fram ett förslag till hur man på bästa möjliga sätt skall kunna utnyttja och tillgodose behovet av sjukvårdens mest specialiserade resurser.

Herr talman! Jag vill begagna tillfället att än en gång ta upp frågan om förebyggande insatser och om förbättrad egenvård. Hur väl vi än bygger ut sjukvårdssystemet kommer alltid en väsentlig del av hälsotillståndet i vårt land att bero på hur vi som enskilda individer är medvetna om hälsans villkor. Vi måste själva få och kunna ta en väsentlig del av ansvaret för vår egen hälsa, såväl vad gäller förebyggande åtgärder som i fråga om diagnostik och – i viss utsträckning – även behandling. Hälso- och sjukvården måste i ökad utsträckning satsa på information och kunskapsöverföring till patienter och allmänhet.

Nämnden för hälsouppllysning, tobakskommittén – där ett remissbehandlat förslag om rökfria allmänna miljöer nu föreligger – fluorberedningen och den nyligen inrättade delegationen för livsmedels- och näringsfrågor har här utomordentligt viktiga uppgifter. Med medel från socialdepartementets delegation för social forskning utvärderas nu behandling med fasta och hälsokost liksom också egenvårdens möjligheter i olika sammanhang. Jag hoppas att detta arbete kommer att fullföljas.

Förbättrad information till patienterna är utomordentligt viktig för att dessa skall kunna bevara hälsan, för att tillfrisknandet skall påskyndas och för att återfall skall förhindras. Möjligheterna därtill måste därför aktivt tas till vara – vid vårdcentraler och distriktssköterskemottagningar, under sjukhusvistelse och vid apoteken. På detta område är det inte fråga om stora dramatiska reformer utan om ett tålmodigt vardagsarbete för att på olika sätt och med hjälp av modern informationsteknik stärka medvetandet om hälsa och sjukdom.

Läkemedlen utgör en väsentlig del av en effektiv sjukvård. Debatten på detta område har i vårt land till stor del kommit att röra sig om huruvida läkemedelsindustrin skall socialiseras eller inte. Jag vill bestämt hävda att en socialisering skulle vara direkt olämplig, inte minst ur kontrollsynpunkt. Ligger produktion och kontroll i samma hand är det enligt såväl utländska som svenska erfarenheter betydligt lättare att se mellan fingrarna med kontrollen. Vidare står klart att mycket få preparat av betydelse för sjukvården utvecklats i länder där läkemedelsindustrin har socialiserats.

Målet måste i stället vara att få allt bättre och säkrare läkemedel till rimliga priser och ett förbättrat läkemedelskunnande hos både personal och patienter. Ett omfattande utredningsarbete har därför bedrivits på dessa områden.

De tre utredningarna om läkemedelskontrollen, läkemedelsinformationen och läkemedelspriskontrollen har nu slutfört sitt arbete och remissbehandlats. Därigenom har hela läkemedelsområdet genomlysts på ett, vågar jag påstå, unikt sätt. Förutsättningar föreligger därför för ett kvalificerat reformarbete, för en fördjupad och effektiviserad läkemedelskontroll, där risken för biverkningar ytterligare bör kunna minskas, samtidigt som angelägna läkemedel snabbare än nu kan tillföras sjukvården.

Också läkemedelsinformationen behöver utvecklas enligt de riktlinjer som angivits av informationsutredningen. Det behövs en successiv förstärkning av den produktbundna, jämförande läkemedelsinformationen för att främja användningen av lämpliga läkemedel och förebygga skadeverkningar. Det finns också ett stort behov av förbättrad information till patienterna, inte minst med hjälp av apotekens kvalificerade personal. Också behovet av förbättrat läkemedelskunnande hos inte minst den sjukvårds- och socialvårdspersonal som har mycket att göra med de äldre måste tillgodoses. Också möjligheterna att med hjälp av bl. a. läkemedelskommittéerna göra industrins muntliga information mer rationell måste tas till vara.

Vad slutligen gäller priskontroll på läkemedel bör det nu vara möjligt att få ett väl fungerande system för prisövervakning i läkemedelshandlingens alla led. Förberedelserna på hela detta område ligger långt framme. Jag hoppas att planerna på en samlad läkemedelsproposition i början av nästa år skall kunna fullföljas.

Jag hoppas också att den nyligen avslutade utredningen om statens bakteriologiska laboratorium skall möjliggöra en snabb och slutgiltig bedömning av dess framtida organisation, till gagn för den svenska produktionen av sera och vacciner, liksom för den personal som alltför länge fått arbeta under osäkra och ur arbetsmiljösynpunkt ofta direkt olämpliga förhållanden.

Även THX-frågan måste få en lösning. Vi har under decennier levt i ett tillstånd där THX-verksamheten bedömts olaglig men där myndigheter och rättsväsende av humanitära skäl tvekat att ingripa. Det är angeläget att komma fram till en lösning där de som sätter sitt hopp till THX kan få detta preparat utan risk för lagbryteri. Av allt att döma har den sittande THX-utredningen kommit långt i detta sitt arbete.

Under de gångna två åren har jag här i kammaren haft många debatter med socialutskottets värderade ordförande Göran Karlsson om hälso- och sjukvården, och då inte minst om äldresjukvårdens problem. Det har varit mycket exercis med siffror, som jag inte skall trötta kammaren med att upprepa. Men så mycket står klart beträffande de sänkta arbetsgivaravgifterna – de är nu 6 % lägre än de skulle ha varit enligt socialdemokraternas förslag, vilket i sin tur innebär ca 2 miljarder kronor lägre lönekostnader för landsting och kommuner – att de betytt mycket för landstingens och kommunernas ekonomi. Lägg därtill de extra statliga bidragen till dessa – i år 720 milj. kr., nästa år 1 000 milj. kr. – den kraftigt ökade ersättningen från sjukvårdsförsäkringen liksom de måttliga löneavtalen, vilket allt gjort det möjligt för landsting och kommunerna att leva upp till sina förpliktelser mot barnen och de äldre utan att behöva tillgripa nämnvärda skattehöjningar. Den socialdemokratiska utbyggnadsplanen på 10 000 långvårdsplatser under de kommande fem åren överträffas också av landstingens egna planer, som nu pekar mot en utbyggnad på nära 14 000 platser under samma period.

Men långvård är inte bara en fråga om pengar, byggnader och apparatur. Det gäller också att ha den kompetenta och kvalificerade personal som behövs för att ge vården ett positivt innehåll. Jag vågar påstå att den i vintras framlagda äldresjukvårdsutredningen i hög grad bidragit till en mer realistisk

och progressiv attityd till de långtidssjuka och deras vårdbehov.

Allmänläkarutbildningen kommer också att nästa år förlängas med sex månaders långvårdsmedicin, vilket får stor betydelse för många äldre som vistas i sina hem eller får vård på ålderdomshem eller lokala sjukhem. Det är också viktigt att kunskaperna om de äldre och långtidssjuka förstärks i grund- och vidareutbildningen liksom i fortbildningen av olika personalkategorier samt att omvårdnad och rehabilitering ges samma status som diagnostik och terapi. Jag hoppas också att det skall bli möjligt att successivt tillföra samtliga universitet och högskolor en forsknings-, utvecklings- och utbildningsenhet inom långvårdsmedicinen, också detta i enlighet med äldresjukvårdsutredningens förslag.

Jag nämnde nyss de ambitiösa nybyggnadsplanerna för långvårdskliniker och sjukhem. Tyvärr är utbyggnadsplanerna för hem- och dagsjukvården inte lika ambitiösa, trots den stimulans som den den 1 januari i år införda ersättningen från sjukförsäkringen borde innebära. Utbyggnaden av kvalificerad dag- och hemsjukvård är särskilt angelägen, eftersom den i många fall kan utgöra ett såväl mänskligt som vårdmässigt bättre alternativ.

Redan i regeringsdeklarationen hösten 1976 slogs fast att samhällets stöd till de handikappade skulle förbättras. Under de gångna två åren har också – trots det bekymmersamma ekonomiska läget – avsevärt förstärkta insatser beslutats. Men trots detta återstår mycket att göra för att ge de handikappade så långt möjligt samma villkor som andra på samhällslivets alla områden. Reformverksamheten på detta område måste fortsätta. Jag hoppas – för att nämna ett enda exempel från mitt tidigare ansvarsområde – att beslut redan i vår skall kunna fattas i enlighet med texttelefonutredningens förslag om texttelefon för döva, svårt hörselskadade och talskadade.

Även i övrigt pågår ett omfattande utredningsarbete. Jag tänker då framför allt på SIO-utredningen om sjukvårdens inre organisation, som har att behandla frågor om gruppvård och lagarbete och självstyrande kliniker, och den redan av Sven Aspling tillsatta utredningen om hälso- och sjukvårdslagstiftningen, kallad HSU.

Låt mig, herr talman, helt kort beröra de tankegångar som på senaste tiden sipprat ut från HSU-utredningen och som går ut på att det skulle vara landstingen som avgör om det får förekomma någon privat verksamhet, hur den i så fall skall se ut och vilken omfattning den skulle ha. Så mycket synes stå klart att man från socialdemokratiskt håll drivit en linje som skulle ge landstingen all makt över sjukvården.

Ett sätt att åstadkomma detta skulle vara att till landstingen överföra också de försäkringsmedel som i dag betalas ut till privatpraktiserande läkare, tandläkare och sjukgymnaster för att garantera låga patientavgifter. Får landstingen använda dessa medel efter eget gottfinnande, skulle det möjliggöra en effektiv strypning av den enskilt bedrivna vårdverksamheten i de landsting som så önskar. Resultatet skulle bli en socialisering av hälso- och sjukvården i landstingens regi.

Min bestämda uppfattning är tvärtom att vårdutbudet så långt möjligt måste svara mot patienternas önskemål och behov. I stället för att ta bort

vårdformer som många patienter vill ha som ger valfrihet och dessutom oftast lägre kostnader för skattebetalarna gäller det att ta bort ekonomiska och andra hinder för de patienter som efterfrågar sådan vård. Trepårtiregeringen gjorde det också möjligt för privatpraktiserande sjukgymnaster och s. k. fritidspraktiker att ansluta sig till försäkringen och den vägen hålla patientavgifterna nere.

Herr talman! Monopol är aldrig eftersträvansvärt. Tvärtom är mångfald och valfrihet ägnade att snabbare föra utvecklingen framåt och även den vägen bidra till effektivare och mänskligare vårdformer. Detta utesluter ingalunda – tvärtom – att mycket kan och bör göras för att förbättra samarbetet mellan enskilt bedriven och offentlig vård och dra nytta av varandras erfarenheter.

Allra sist, herr talman, några ord om den psykiatriska vården. Även om den i många avseenden nära nog revolutionerats under de senaste decennierna, återstår mycket att göra, inte minst vad gäller förebyggande och uppsökande åtgärder liksom också möjligheterna till eftervård. En klarare gränsdragning mot andra ansvarsområden såsom socialvården, arbetsvården och kriminalvården är också angelägen. Inom psykiatrin har sedan länge rests krav på en begränsning av de fall där LSPV, lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, får tillgripas. Det är därför min varma förhoppning att det under arbetet på en ny socialtjänstlag skall bli möjligt att tillgodose vårdbehoven för missbrukare som annars löper risk att gå under utan att samtidigt psykiatisera också sådana vårdbehov som inte i första hand är psykiatriska. En sådan lösning skulle i många fall innebära ett steg bakåt ur såväl vård- som rättssäkerhetssynpunkt.

Det väsentliga måste vara att enas om i vilka fall trots allt vård mot den enskildes vilja alltjämt bör få ske, var den i så fall skall förläggas för att vara till största nytta och hur garantier för förbättrad rättssäkerhet skall kunna erhållas. Personligen menar jag att en kombinerad social och medicinsk vårdlag, enligt vilken efter behov socialvård och sjukvård tar sin del av ansvaret, vore att föredra. Den vårdbehövandes bästa måste också här stå i förgrunden.

IVAR HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad som sägs i regeringsförklaringen i fråga om dess näringspolitiska ambition vill jag anföra några synpunkter.

Det sägs följande: "Det är en central uppgift att fullfölja arbetet på att skapa balans i samhällsekonomin och stärka Sveriges ställning som industrination i främsta ledet. Vi bör sträva efter att fullt utnyttja landets produktionsförmåga. --- Investeringarna för framtiden måste komma i gång. Stora näringspolitiska insatser är nödvändiga. Riktlinjer för den framtida sysselsättningen, närings- och regionalpolitiken skall utarbetas."

En politik med denna målsättning tror jag att vi kan vara överens om, men frågan är: Hur långt är den nya regeringen beredd att gå för att klara denna uppgift? Jag skall i detta anförande endast ta upp läget inom skogsindustrin och konkret belysa detta utifrån situationen i Ådalen. Men låt mig allra först

få konstatera en utveckling som är mycket oroande. Och det är att man i de stora krisbranschernas skugga – varven, tekoindustrin och stålindustrin – håller på att glömma bort de regioner som sedan årtionden tillbaka levat med en ständig krisutveckling. Och till dessa regioner hör Ådalen.

Dagens Nyheter skrev på sin ekonomisida den 10 oktober i år:

”Regeringskrisen har kommit som ett streck i räkningen för Ådalen, vars kommunalpolitiker nästan trodde att statens medverkan till att säkra nya jobb i Väja var klar. Sedan 1964 har 1 500 jobb försvunnit ur Ådalens skogsindustri.”

Skribenten fortsätter:

”NCB, skogsindustrins sista bjässe i Ådalen, är i kris. Visst har Ådalen haft kriser förr, men nu är det värre än nånsin. Nu har man kommit till en gräns som inte får överskridas.”

Det är ingen överdrift när man i denna redovisning av läget i Ådalen använder uttrycket, att det är ett drama som håller på att fullbordas. Detta i en bygd där 32 % av befolkningen är pensionärer och 27 % är i åldern 45–65 år. Till detta skall läggas att enbart i Kramfors är ytterligare över 450 industri-arbetsstillfällen hotade inom den allra närmaste tiden.

Det gäller Sandvikens cellulosafabrik med ca 200 anställda, Väja sågverk som genom rationalisering minskar med ca 100, AB Eiser som minskar med 50, AB Sigmas gummifabrik med ca 70 och Ådalsmetall med ca 20. Läger man så till Ramviks sågverk i Härnösands kommun och AB Eiser i Sollefteå kommun, finner man att – som länsstyrelsen har framhållit i sin rapport den 29 september till industridepartementet, närmare 600 industriarbetstillfällen i hela Ådalen är i fara – detta i en bygd som redan i dag har nära 1 200 sökande hos arbetsförmedlingen samtidigt som endast 200 platser står till förfogande för de sökande.

Bygdens befolkning har hoppats att den sedan länge planerade stora utbyggnaden av ett journalpappersbruk i Väja äntligen skulle vända denna ödesdigra utveckling. Den skulle ge varaktig sysselsättning åt omkring 400 personer och under en tvåårig byggnadstid åt maximalt 500 byggnadsarbetare. Genom denna satsning på en framtidsinriktad investering i vidareförädling av massan skulle hela Ådalens näringsliv få den välbehövliga stimulans som måste till, om bygden skall överleva. Den möjliggör också att de 200 anställda i Sandvikens fabrik som skall läggas ner kunde garanteras fortsatt sysselsättning. De utgör en erfaren och välutbildad arbetskraft som kommer att behövas för det nya pappersbruket liksom de som eventuellt friställs vid en rationalisering inom NCB:s sågverk. Men för denna investering erfordras kapital, som NCB i dag inte är i stånd att ställa upp med. Därför har vi efter otaliga uppvaktningar hos regeringen Fälldin utlovats samhällets medverkan.

I debatten här i kammaren den 31 maj i år om stödet till NCB uttalade dåvarande industriministern Nils G. Åsling i en replik till Rune B. Johansson:

”Jag är också överens med Rune Johansson om att det är angeläget att vi mobiliserar det nödvändiga investeringskapitalet inom skogsindustrin för att

föra näringen vidare och för att finansiera de olika utvecklingsprojekt som finns på planstadiet f. n. Jag är för min del beredd medverka till att kapital mobiliseras för detta."

Sedan har förre industriministern Åsling så sent som i september månad vid en förnyad uppvaktning förklarat att Väja-utbyggnaden är just ett sådant projekt som både med hänsyn till dess framtidsinriktade karaktär och med hänsyn till dess regionalpolitiska betydelse bör få högsta prioritet.

Det bör i det här sammanhanget också erinras om att när riksdagen i våras tog ställning till NCB-lånet, så uttalade ett enhälligt näringsutskott önskvärdenheten av att denna utbyggnad snarast kommer till stånd och att staten ställer erforderliga finansiella resurser till förfogande.

Som helhet är den svenska skogsindustrins finansiella situation sådan som den beskrivs i den skogspolitiska rapport som förelades den socialdemokratiska partikongressen för en tid sedan. Det heter i den rapporten bl. a. följande:

"Man kan inte räkna med att privat kapital i någon större utsträckning står till förfogande för riskbärande investeringar i skogsindustrin, utöver vad som kan genereras inom företagen. De nyemissioner som gjorts av skogsindustriföretagen på senare år är obetydliga. Det är därför viktigt för skogsnäringen att vi stärker det kollektiva sparandet. Detta är nödvändigt dels för att öka utrymmet på kreditmarknaden, dels för att öka tillgången på riskvilligt ägarkapital."

Insikten om detta förhållande delas numera också av ledande företrädare för den privata skogsindustrin, något som på den allra senaste tiden kommit till uttryck.

Jag har, herr talman, med det anförda velat fästa den nya regeringens och främst den nye industriministerns, Erik Huss, uppmärksamhet på behovet av snara åtgärder i en för en hel region avgörande fråga. Industriministern är visserligen inte närvarande i kammaren, men jag vill trots det försäkra honom om att vi på nytt kommer att göra oss hörda i den här frågan direkt till regeringen. Det jag inledde mitt anförande med kommer då åter att aktualiseras, och vi kommer att fråga om regeringen är beredd att i samband med det här redovisade konkreta exemplet infria de löften som avgivits i regeringsförklaringen och som löd: "Investeringarna för framtiden måste komma i gång. Stora näringspolitiska insatser är nödvändiga."

Herr talman! Människorna i Ådalen väntar på ett snart och positivt besked.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Arbete åt alla är ett viktigt mål i den politiska kampen. Under de senaste åren har man misslyckats med den uppgiften. Fler människor är i dag arbetslösa än på länge. Hundratusentals löntagare och deras familjer lever i ovisshet om sin framtida sysselsättning. Sedan den borgerliga trepartiregeringen tillträdde i oktober 1976 har arbetslösheten fördubblats, vilket bevisar att man misslyckats i den viktigaste samhällsfrågan. Värst har arbetslösheten drabbat ungdomen. Många riskerar att bli utslagna och för långa tider hamna

utanför arbetslivet. Det hade inte behövt ske om riksdagen i tid följt de socialdemokratiska förslagen om sysselsättningsåtgärder för ungdomen.

Även i mitt eget län, Kristianstads län, har utvecklingen drastiskt försämrats. Omsvängningen blev klart märkbar i början av 1977. Den låga aktiviteten i landet har på olika sätt påverkat sysselsättningen negativt. Lågkonjunkturen med åtföljande tveksamhet har inte skapat några nya jobb i någon större omfattning. Industriinvesteringarnas minskning med hela 30 % sedan regeringsskiftet 1976 medför redan nu svåra konsekvenser.

Just nu är 3 400 personer utan arbete i vårt län, vilket är 1 000 fler än för bara ett år sedan. Nära hälften av de arbetslösa är under 25 år. Andelen kvinnor uppgår till 58 %. Till dessa siffror kommer 2 500 som sysselsätts i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta är relativt höga siffror för vårt lilla län. Arbetsmarknadsläget väntas bli än svårare under vintern, om inte radikala åtgärder sätts in. Behovet av regionalpolitiska insatser är i vissa delar av länet mycket stort. Länsmyndigheterna har hos regeringen åter aktualiserat frågan om Östra Göinges, Simrishamns och Tomelilla kommuns inordnande i den s. k. grå zonen. Regeringskrisen har fördröjt beslut i denna fråga. Ett positivt besked måste komma mycket snart. I annat fall blir situationen mycket svår för många människor i stora delar av östra Skåne.

Efter en lång period med en tillfredsställande utveckling har östra Skåne drabbats av svåra företagskriser, som mycket snart kan fördubbla arbetslösheten. Omsvängningen har gått snabbt och antalet företag i akut kris är högt i förhållande till antalet i andra regioner. Varje dag möter vi människor som känner stor oro över det som sker. De företag det närmast gäller är Broby Industrier AB med 380 anställda, Junesco i Lönsboda med 206 anställda, Karpalunds Sockerbruk med 165 anställda, Östanå Bruk med 190 anställda, Hjårsås Skofabrik med 44 anställda, sågverken i Nävlinge och Christinehov med 20 anställda. På grund av krisen vid Hvilans Mekaniska Verkstads AB i Kristianstad i fjol går 100 personer fortfarande arbetslösa. Dessutom är 300 anställda vid AB Önos i Tollarp och Novia i Kristianstad i farozonen, om regeringen genomför förslaget om punktskatter på saft och juice. Därför måste vi på allt sätt motsätta oss detta förslag. Sammanlagt lever i vårt län närmare 1 500 med ett direkt hot om friställning.

Säkerligen har vi inte sett slutet än, ständigt överraskas vi av nya problem. Allt fler löntagare ställer sig allt oftare frågan: Får jag behålla mitt jobb? Vad händer med orten där jag bor, då det enda företaget läggs ned? Frågor av det här slaget skall inte behöva ställas. Människorna måste känna trygghet i sin anställning.

Det är ett hårt och cyniskt spel som bedrivs av bolagsherrarna i samband med hot om nedläggning. Företagen tar inget som helst ansvar för anställda eller för orter. Bakom kriserna döljer sig marknadskrafternas mål, nämligen att åstadkomma största möjliga vinst för ägarna. Jag kan peka på två direkta fall, där storbolag vill lägga ned driften enbart för att öka vinsten och därmed utdelningen till aktieägarna. Jag åsyftar bl. a. Karpalunds Sockerbruk, som jag tidigare haft uppe i riksdagen i en debatt med förre jordbruksministern.

AB Cardo, som är ägare till Karpalunds Sockerbruk, är definitivt inte något förlustföretag. Samtidigt som Cardo vill lägga ned sockerbruket lämnar koncernen ett kraftigt förbättrat rörelseresultat. För det senaste året ökade överskottet från 158 milj. kr. till 220 milj. kr. Utdelningen till aktieägarna ökade från 24 milj. kr. till 28 milj. kr. Genom nedläggningen av sockerbruket kalkylerar man med en vinst på ytterligare mellan 5 och 10 milj. kr. En sådan åtgärd kan vi naturligtvis inte acceptera. Vi kräver att Karpalunds Sockerbruk skall leva vidare.

I fredags nåddes vi av det dystra beskedet att Östanå Bruk med 190 anställda skall läggas ner. Ägaren Södra Skogsägarna med 10 000 anställda och en omsättning på 3 000 milj. kr. tjänar 6 milj. kr. om året på att lägga ner Östanå Pappersbruk och därmed en hel by. Ett stopp i Östanå innebär också en tragedi för många familjer och ett hårt slag för bygden. Detta är några exempel på hur den borgerliga kapitalismen uppträder ute i bygderna.

Situationen är ungefär likartad vid Junescofabriken i Lönsboda. Fram till december månad har man garantier för sysselsättningen; därefter vet man inte vad som händer. En nedläggning av företaget får svåra konsekvenser för Lönsboda. Junesco är nämligen ortens största industri och den enda kvinnliga industrin, och en nedläggning drabbar främst kvinnor och ungdom. En nedläggning innebär en dödsdom över detta lilla nordskånska samhälle. Detsamma gäller för Östanå med bruket som enda arbetsplats. Därför måste såväl Junesco i Lönsboda som Östanå Bruk räddas.

Då det gäller Broby Industrier publicerades i september en räddningsplan för företaget. Flera villkor måste dock uppfyllas innan faran är över för den här gången. Bl. a. behövs det statliga kreditgarantier, och dessa brådskar. Den förlustbringande spånplattfabriken måste också inlemmas i ett eventuellt nytt riksomfattande spånplattföretag. Det är viktigt att de här planerna snabbt sätts i verket.

Kriserna i östra Skåne men även på andra håll visar att facket, kommunen och länsmyndigheterna släpps in alltför sent. Bolagsstyrelserna vill tydligen inte störas i sina nedläggningsplaner. Ofta bor ägarna utanför regionen, och i en del fall är de helt anonyma. Detta försvårar snabba och konstruktiva lösningar av problemen.

Mot bakgrunden av de kriser som vi fått bevittna i östra Skåne finns det anledning att rikta hård kritik mot företagsägarna, framför allt för bristande socialt ansvar. På grund av den allians som finns mellan centerpartiet och Södra Skogsägarna är nedläggningen av Östanå anmärkningsvärd. Vi måste kraftigt reagera mot det som sker i Östanå.

En given konsekvens av kriserna i dagens Sverige är att vi måste få en planerad sysselsättning. Lokalt och regionalt kan man inte göra så mycket för att lösa sysselsättningsproblemen. Länets myndigheter har inga resurser eller befogenheter att ingripa. Enda hoppet står ibland till staten, som i vissa fall kan gå in med bidrag, lån eller garantier. Men i dagens politiska läge ställs det inga krav på företagen. De kan agera hur som helst. Så får det inte fortsätta längre. Vi får inte överlåta åt marknadskrafterna att ta hand om struktur- omvandlingen. Omvandlingen inom näringslivet får inte gå till så att

människorna drabbas av arbetslöshet eller andra sociala problem.

Storföretagens bristande ansvar gör det nödvändigt med ett planmässigt näringsliv, där man tar hänsyn till de enskilda människorna. Svenskt näringsliv måste ställas under demokratiska regler.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! En av statens och kommunernas viktigaste uppgifter är att skapa trygghet åt medborgarna. Det moderna samhället måste ge trygghet i många avseenden – trygghet mot krafter – inom eller utom vårt land – som kan ha till syfte att angripa Sveriges oberoende och självständighet eller som vill bryta sönder den representativa demokratin, som är grunden för det svenska statskicket. Samhället har till uppgift att svara för medborgarnas välfärd i många avseenden. Social trygghet är en medborgerlig rättighet. Den innefattar trygghet i livets många skeden: trygghet till utbildning, i arbetslivet, i boendet, vid sjukdom och på gamla dar.

Det finns många fler trygghetsbegrepp som är väsentliga. Ett av dem är medborgarnas rätt till skydd för liv, hälsa, integritet och egendom, till skydd för övergrepp och våld från andra. Det är den delen av trygghetskravet vi moderater – kanske mer än företrädare för andra partier – funnit så viktig att markera, utveckla och förverkliga. Det är den del av trygghetskravet vi sammanfattar i begreppet rättstrygghet. Men i begreppet rättstrygghet lägger vi också den enskilda individens skydd gentemot en statsmakt som kan bli *för* stark, *för* mäktig, *för* dominerande i förhållande till den enskilde. Kravet på medborgerliga fri- och rättigheter, på medborgarnas likhet inför lagen, kravet att domstolar och myndigheter skall vara sakliga och opartiska, kravet på en lagstiftning som överensstämmer med medborgarnas rättsmedvetande ingår också i trygghetsbegreppet. Vi har många gånger från moderat håll hävdat nödvändigheten av att lagar och förordningar är begripliga för envar, att de inte tyngs av onödiga detaljregleringar och föråldrade bestämmelser. Vi anser att lagstiftningen i princip inte skall ha tillbakaverkande kraft, vi önskar en lagstiftning som i sina enskildheter har en så hög grad av precision att den uppfyller sådana elementära rätts säkerhetskrav som att lika fall skall behandlas lika och att den som företar en rättshandling *då* skall ha rimliga möjligheter att förutse konsekvenserna av den. Det lagförslag om general-klausul i skatterätten som har utarbetats i budgetdepartementet och som nu är föremål för remissbehandling är enligt min mening exempel på lagförslag som inte uppfyller sådana krav.

Det står i Olaus Petris domarregler bl. a.:

”Alla lagar skola vara sådana, att de tjäna till det meniga bästa, och därför då lagen bliver skadlig, så är det icke mera lag, utan olag, och bör avläggas.” Det är, herr talman, ingen dålig handlingsregel heller för dagens lagstiftare, vare sig de finns i riksdagshuset eller i kanslihuset.

Ett problem i det moderna samhället är den omfattande normgivning som sker, mängden av lagar och förordningar. Det försvarar överskådligheten och möjligheterna för både enskilda, myndigheter och organisationer att ha kunskap om gällande lag, ett krav som statsmakten faktiskt ställer och

sannolikt också *måste* ställa. Men då bör samma statsmakt också underlätta och inte försvåra möjligheterna att uppfylla det kravet. Det förekommer ideliga ändringar i gällande författningar. Författningarna träder i kraft snart sagt vid varje tidpunkt under året. Det gör det svårare att ha kunskap om dem och att tillämpa dem. Det är en kritik som drabbar regeringarna under senare tid.

Herr talman! Det är naturligtvis en truism – som så mycket annat som sägs av så många från denna talarstol – att hävda att samhället måste föra en effektiv kriminalpolitik. Men det bör ändå sägas. Brottsligheten ligger fortfarande på en nivå som är allt annat än godtagbar. Statistiska centralbyråns statistik över antalet anmälda brott mot brottsbalken visar för tiden januari–augusti i år på ca 427 000. Det är en nedgång i jämförelse med samma tid 1977, men ungefär lika många som anmäldes 1976.

Den släpphänthet som den socialdemokratiska regeringen länge visade i kampen mot brottsligheten drabbade i första hand de enskilda människorna. För socialdemokraterna tycks det vara viktigare att skydda samhällets intressen än att skydda den enskilde. Den borgerliga trepartiregeringen tog åtskilliga initiativ för att skärpa kampen mot brottsligheten: ett ökande antal polistjänster och fler utbildningsplatser inom polisskolan, utbyggnad av kvarterspolisinstitutionen – en institution som moderata samlingspartiet från början var ensamt om att hävda värdet av, men vars betydelse nu torde inses av alla –, väsentligt förbättrade möjligheter för dem som har blivit utsatta för brott att få ersättning av staten för liden skada, aktiva åtgärder mot den organiserade ekonomiska brottsligheten, som bl. a. har resulterat i konkreta förslag från brottsförebyggande rådets utredningar inom detta område och förstärkning av polisens resurser.

Narkotikan är fortfarande ett gissel i samhället. Den värsta konsekvensen av den är naturligtvis de mänskliga tragedier som så ofta är följden av missbruket. Men narkotikabrottsligheten utgör också inkörsporren till annan brottslighet. Med narkotikamissbruket följer andra typer av brott: olika slag av tillgreppsbrott, inbrott, rån m. m. Stöldgodset skall avyttras och omsättas i pengar som skall finansiera inköp av ny narkotika. Det ger i sin tur grund till en omfattande häleriverksamhet. Kvinnliga narkomaner drivs till prostitution för att finansiera sitt missbruk. Detta ger i sin tur möjlighet till olika former av koppleribrott.

Narkotikahajarna sysslar också med sådan verksamhet där handel med begagnade bilar, fastighetsaffärer, skattebrottslighet m. m. utgör väsentliga inslag.

Otvivelaktigt är en så stor del i dag av brottsligheten kopplad till narkotika att polisverksamheten måste byggas upp med en stark inriktning på bekämpning av langarkedjor och narkotikasyndikat. Att en sådan verksamhet kan ge resultat visar bl. a. den sprängning av en stor narkotikaliga som har skett i dagarna.

Narkotikamissbruket är också utbrett på kriminalvårdsanstalterna. Det sägs ibland att det är lättare att få tag på narkotika inne i ett fängelse än utanför. Här måste från statsmakternas sida ytterligare åtgärder sättas in för

att skapa narkotikafria anstalter. Det är i hög grad inhumant och oförsvarligt att när samhället som påföljd för brottsliga gärningar berövar en människa hennes frihet, samma samhälle under den tiden inte kan skydda vederbörande från att fortsätta eller komma in i narkotikamissbruk.

En arbetsgrupp inom moderata samlingspartiet med uppgift att lägga fram förslag till effektivare brottsbekämpning har angivit några riktlinjer för att effektivisera kampen mot narkotikaproblemen.

1. Åtalspraxis beträffande otillåtet narkotikainnehav bör skärpas.
2. Stockholmsförsöket med särskild narkotikarotet utvidgas till flera delar av landet.
3. Narkotikabrottslingar måste stå under effektivare anstaltsbehandling.
4. Ökad satsning på särskilda visitationspatruller inom kriminalvården.
5. Insmuggling av narkotika på anstalterna måste bemästras genom att möjligheterna att visitera besökare ökas.
6. Mer differentierad behandling av de intagna på kriminalvårdsanstalterna för att förhindra insmuggling av narkotika.
7. Skärpta permissionsbestämmelser för narkotikamissbrukare och för dem som har dömts för narkotikabrott.

Om dessa förslag realiserades skulle vi ta ett steg på vägen för att bekämpa en av vårt samhälles allra värsta företeelser.

Herr talman! En av de viktigaste uppgifterna i brottsbekämpningen har polisen. Den enskilde polismannens arbetssituation på fältet borde uppmärksammas mer. Han eller hon blir i regel det lagbundna samhällets första utpost gentemot dem som sätter sig över de regler samhället självt har skapat för att ordnade förhållanden skall råda mellan de enskilda individerna. Polisens olika organ följer de uppgifter statsmakterna har ålagt dem och klarar enligt min mening med få undantag sitt ofta komplicerade arbete på ett både smidigt och effektivt sätt. Eftersom det ideligen kommer högljudd kritik från vissa grupper, vilkas numerär visserligen torde stå i omvänd proportion till deras höga röstläge, men vilkas syften med kritiken är ganska genomskinliga, kan det finnas anledning för medborgarna – och särskilt politikerna – att åtminstone bidra till den bättre tillfredsställelse i arbetet det kan innebära för polisen att få erfara en mer uttrycklig uppskattning för sitt arbete. På omslaget av senaste numret av Svensk Polistidning finns en bild av en polis som överraskad fått en blombukett i samband med ett uppmärksammat och komplicerat tjänsteuppdrag i Stockholm. Det kanske finns anledning för både allmänhet och politiker att oftare än som sker ge en blomma genom att uttrycka sin uppskattning av ett slitsamt och påfrestande arbete för att samhället skall fungera.

I kampen mot brottsligheten är arbetet mot ungdomsbrottsligheten särskilt viktigt, och även om särskilt ungdomsbrottsligheten till stor del är beroende av åtgärder utanför den egentliga kriminalpolitikens fält saknar inte åtgärder inom detta fält betydelse. Vi står väl nu inför förändringar i påföljdssystemet.

Det måste vara en utomordentligt viktig uppgift för samhället att ständigt söka nya vägar som kan hjälpa ungdomsbrottslingar att sluta att begå brott.

Samhället måste sätta in alla resurser för att hindra att unga lagöverträdare också blir gamla lagöverträdare när de inte längre är unga.

Nya påföljdssystem bör övervägas, och här utgör den rapport från brottsförebyggande rådets kriminalpolitiska arbetsgrupp som nu föreligger ett bra underlag. När det gäller ungdomsbrottsligheten finns det anledning att mer seriöst än som skett i brottsförebyggande rådets rapport dock överväga påföljder såsom veckoslutsfängelse och samhällsnyttigt arbete, påföljder som används i flera andra länder och som man där säger sig ha god erfarenhet av.

Just när det gäller unga lagöverträdare är det särskilt viktigt att tiden mellan brott och lagföring blir så kort som möjligt. Ett system med jourdomstolar, åtminstone på större orter, har vi från moderat håll sedan flera år begärt att få belyst, och riksdagen har dess bättre accepterat denna begäran.

Utformningen av kriminalvårdens permissionsbestämmelser innebär en svår balansgång mellan olika intressen. Målet måste vara att varje intern efter fängelsestraffets slut skall kunna fungera i samhället utan att göra sig skyldig till nya brott. Möjligheten till permission, särskilt under senare delen av ett längre frihetsstraff, är naturligtvis betydelsefull som förberedelse för vederbörandes funktion i arbetsliv och samhälle.

Men samtidigt begås många brott just av dem som har permission eller har rymt efter permission. Många människor anser det orimligt att också grova förbrytare fått upprepade permissioner, trots att de begått både vålds- och egendomsbrott under dessa. Här behöver det förslag som nu föreligger om en uppstramning verkligen genomföras.

Herr talman! Huruvida den nya regeringen kommer att kunna ta erforderliga initiativ för att fullfölja en nödvändig förbättring av kriminalpolitiken återstår att se. Den nya regeringsförklaringen innehåller ingenting om kriminalpolitik. Moderata samlingspartiet kommer i varje fall att fortsätta arbetet för att genom åtgärder inom kriminalpolitiken och på andra områden förbättra rättstryggheten för medborgarna.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 23.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert